

Μηνιαία ηλεκτρονική έκδοση του Πανελληνίου Σωματίου Θεάτρου Σκιών

περίοδος Δ' | τεύχος 138 | Οκτώβριος 2019

Με γιασεμάκι χιώτικο,
λευκό χρυσανθεμάκι
Οκτώβρης ήρθε κι άνοιξε
του κήπου το πορτάκι
τα μάτια είχε χαμηλά,
σεμνά και λυπημένα
και κάτω από τα βλέφαρα
δυο σύννεφα κρυμμένα.

«Ο Οκτώβρης σημαία στα μπαλκόνια»

ΠΑΝΤΕΛΗΣ ΘΑΛΑΣΣΙΝΟΣ

Στίχοι: Ηλίας Κατσούλης

τεύχος 137
Σεπτέμβριος 2019

περιεχόμενα

Της σύνταξης	2
Μάρκος Ζαρίκος	3
Ωχ! Τσαρούχι βλέπω!... Ξύλο θα φάω.....	4
Τα νέα του Καραγκιόζη	8
Ο Καραγκιόζης δάσκαλος	12
Γιάννης Ιατρίδης	15
Ο Καραγκιόζης παλαιστής	18
Ερωτόκριτος στο Θέατρο Σκιών	20
Όταν ο Καραγκιόζης συνάντησε τη Μέρκελ ..	25
Η ζωή των κλεφτών	31
Επιστολές αναγνωστών	33
Ο Ντούμπας έχει κέφια	34
Από το αρχείο μας	36

εξώφυλλο: «Ο Καραγκιόζης Οκτώβριος»
του Κωνσταντίνου Κουγιουμτζή

Ο Καραγκιόζης μας

Μηνιαία ηλεκτρονική έκδοση
του Πανελληνίου Σωματείου Θεάτρου Σκιών

Συντακτική επιτροπή

Σωκράτης Κοτσορές
Δημήτρης (Τάκης) Κωστιδάκης
Ιάσωνας Μελισσηνός
Κ. Ψυχραιμίας

Επιμέλεια κειμένων: Τάσος Κούζαρος

Σελιδοποίηση: Σωκράτης Κοτσορές

επικοινωνία

okaragkiozismas@gmail.com

ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟ ΣΩΜΑΤΕΙΟ ΘΕΑΤΡΟΥ ΣΚΙΩΝ

ΕΤΟΣ ΙΔΡΥΣΗΣ 1925

Τζωρτζ 6, Αθήνα 10677

ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ

Πάνος Καπετανίδης 210 4616664 - 6977357493

Δημήτρης (Τάκης) Κωστιδάκης 6942013881

www.karagkiozis.com

e-mail: somateiokaragkiozh@gmail.com

Ο Καραγκιόζης του Αντώνη Μόλλα. Λιθογραφία Κλάους Φριςλάντερ

Καλό Μήνα!

Αγαπητοί μας, σας ευχόμαστε καλό μήνα, καλές δουλειές και ό,τι ο καθένας σας επιθυμεί. Οι επαγγελματίες ας προσπαθούν για το καλύτερο, οι φίλοι του θεάτρου σκιών ας βοηθούν με τις γνώμες τους και τις καλόπιστες κριτικές και όλοι ας ευχηθούμε η Καραγκιοζίστικη γελοιοθεραπεία να έχει επιτυχία και τον Οκτώβριο σε κλειστές και ανοιχτές αίθουσες. Διάφορα ενδιαφέροντα κείμενα, πληροφορίες, παλαιά και νέα γεγονότα με φωτογραφίες και σχόλια σας περιμένουν σε αυτό το τεύχος. Μακάρι να ευχαριστηθείτε και όσοι μπορείτε στείλτε μας τις απόψεις σας ή ότι άλλο θέλετε για το θέατρο σκιών, τους δημιουργούς του, τις ιστορίες του. Ένα ευχαριστώ για τους συντελεστές της προσπάθειας, για το τεύχος αυτό και τα προηγούμενα, επιβάλλεται να το πούμε.

Με φιλικούς χαιρετισμούς
η Συντακτική επιτροπή

Μάρκος Ζαρίκος (1925-2010)

Σκίτσα και ποιήματα
για το 1940
και το μεγάλο ΟΧΙ

Συλλογή: Σωκ. Κοτσορέ

Επιμέλεια: Σ.Κοτσορές-Κ.Ψυχραιμίας

Στη μνήμη του
εφευρέτη του
«Καμπουρομακρυχέρη»
με τα ωραία άλμπουμ,
με ζωγραφίες για την
Κατοχή και τον πόλεμο
του 40-41. Αυτόν το
μήνα, συμπληρώνονται
9 χρόνια από τότε
που ο δυναμικός και
αδούλωτος Μάστρο-
Μάρκος, μας άφησε
(7 Οκτωβρίου του
2010). Με αγάπη, του
αφιερώνουμε αυτήν
τη μικρή ανάμνηση-
σελίδα.

Γεννήθηκα το 25, στο '40 ήμουν 15
που 'ρθανε οι Γερμανοί Βούλγαροι και Ιταλοί
για να κάνουν την πατρίδα πάλι σκλάβα και αυτοί.
Μία καινούργια τους παρτίδα στη κολτσίνας τους χαρτί.
Στο τραπέζι με τους χάρτες βάζουν κάτι σημαϊάκια
Νάτοι νάτοι οι αρπάχτες Σαν μικρά αυτοί παιδάκια
Παίζανε με τους λαούς τους δικούς τους κι αλλουνούς.
Δεν τους τόβαζε ο νους πως θα χάσουν απ' αυτούς!
Μα το είδανε στο τέλος ότι ούλοι οι λαοί
Σαν κουνούπια εις το έλος τους το κόψανε τ' αυτί.
Τους βούλωσαν τα ρουθούνια, δεν αισθάνονται οσμή,
πως του κόσμου τα λουλούδια λουλουδίζουν νιξ ναζί!

Αρχείο Σωκράτης Κοτσορές

Ωχ! Τσαρούχι βλέπω!... Εύλο θα φάω...

Τάσος Κούζης-Κούζαρος
Καλλιτέχνης Θεάτρου Σκιών, Φιλολόγος

Οκτώβριος είναι ο κατεξοχήν μήνας των ιστορικών επετείων, που συντηρούν στη συλλογική μας μνήμη αγώνες υπέρ των πάντων που έδωσε το έθνος μας για τη σωτηρία της Πατρίδος. Την 5^η Οκτωβρίου λάμπει η επέτειος της εκρήξεως των νικηφόρων Βαλκανικών πολέμων 1912-1913. Την 26^η Οκτωβρίου φεγγοβολάει η απελευθέρωση της Θεσσαλονίκης, της πρωτεύουσας της Μακεδονίας μας, από τον Οθωμανικό Ζυγό, κάτω απ' τους χαρμόσυνους ήχους των εκκλησιαστικών σημάντρων που συνταιριασμένοι με τους καλλίφωνους υμνολόγους δοξολογούν τον Άγιο Δημήτριο, ο οποίος ξανάκανε το θαύμα του δίνοντας θάρρος στο μικρόσωμο Έλληνα Νέστορα, που γκρέμισε την έπαρση του «Οθωμανού», αυτή τη φορά, Λυαίου στα πεδία των μαχών.

Μ' αυτή που αστράφτει εκτυφλωτικά και βροντάει εκκωφαντικά την 28^η Οκτωβρίου κάθε χρόνου είναι η επέτειος του «ΟΧΙ» του 1940-1941, που αναδεικνύει παγκοσμίως μια εποποιία γραμμένη με το αίμα του Ελληνικού λαού στα βουνά της Πίνδου και της Αλβανίας.

Πέρα από την ιστορική αλλά και δραματική διάσταση των εθνικών αυτών αγώνων εμείς, φίλοι και φίλες, σ' αυτό το σύντομο αφιέρωμά μας θα σταθούμε σε μία πτυχή της χιουμοριστικής πλευράς, η οποία αναδύθηκε ως υπέρτατος μηχανισμός άμυνας του «συλλογικού εγώ» του φύσει αισιόδοξου, χα-

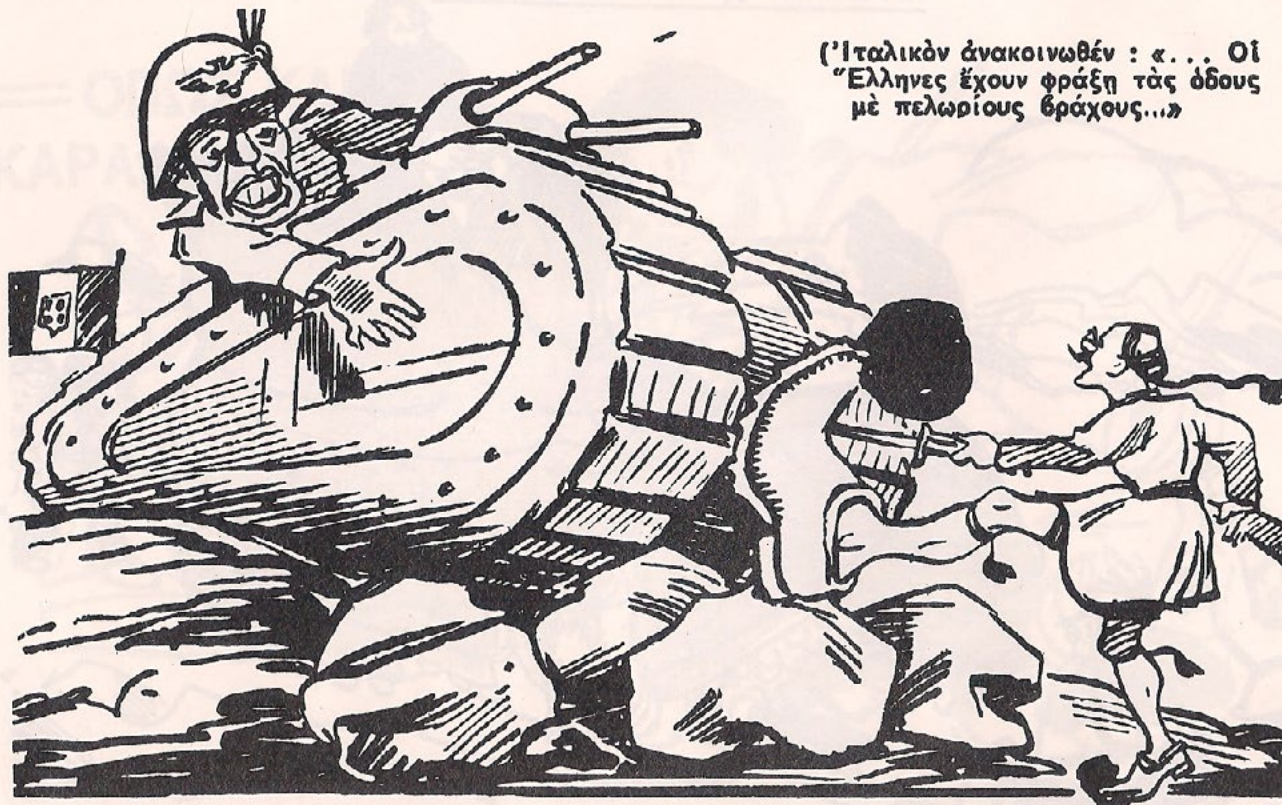
ρούμενου και ευτράπελου λαού μας, απέναντι στην απειλή της βίας και του θανάτου. Προσερχόταν λοιπόν για να αντιμετωπίσει την απειλή με όπλα του: «το χαμόγελο στα χείλη», αποφασισμένος για νίκη ή θάνατο, την τρομερή του λόγχη και το τσαρούχι!

Είναι η πρώτη φορά στην παγκόσμια ιστορία που ένα στρατιωτικό υπόδημα κατέστη για πολυάριθμο και πάνοπλο εισβολέα αντίπαλο δέος, ένα όπλο φόβητρο. Τόσο η λόγχη όσο και το τσαρούχι αποτελούν

τα «σήματα κατατεθέντα» του Ευζωνικού του ευέλικτου, ταχυκίνητου, ορμητικότερου, επίλεκτου στρατιωτικού σώματος που εμφανίζεται αναπάντεχα και κι που δεν το περιμένει ο εχθρός, πλαγιοκοπώντας τον και δίνοντας μάχη σώμα με σώμα. Οι πολεμικές περγαμνές του παρελθόντος του δικαίωναν ήδη τον αποδιδόμενο από τους Τούρκους χαρακτηρισμό

του ως «Σεϊτάν Ασκέρ». Απ' αυτό το πρότυπο στρατιωτικό σώμα το 1894 ο Εύζωνος από την Ακαρνανία, ο διδάσκαλος των Καραγκιοζοπαικτών Ιωάννης Ρούλιας, έπλασε τον «Αθάνατο Μπάρμπα-Γιώργο»: Εύζωνο, υψηλόκομο, ευσταλή, ευθυτενή, έτοιμο πάντα για αναμέτρηση. Και ποιο ήταν το απόλυτο όπλο του μπάρμπα-Γιώργου; Ούτε η μαλαμοκαπνισμένη πιστόλα, ούτε το χατζάρι του, ούτε η γκλίτσα του, μα **το τσαρούχι το Καρπενησιώτικο με την προκαδούρα**, που όταν βρισκόταν σε απειλή το κράδαινε φωνάζοντας: «Αι, τώρα θα τραβήξω το τσαρούχι να στα φτιάξω τα μούτρας προπαίδεια». Αυτός ο περιβόητος Τσα-

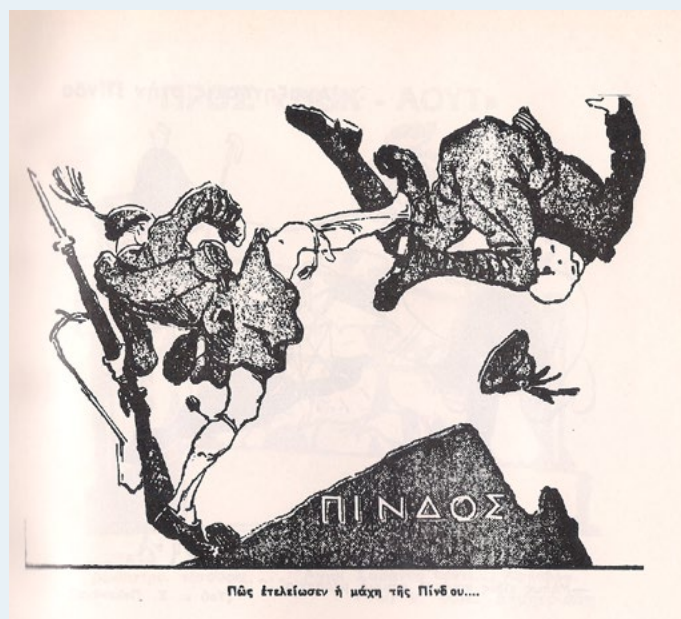
Φρατέλλος. — Καθάρισέ μου τὸ δρόμο νὰ περάσω!...

(Ὑπὸ κ. Ν. Καστανάκη)

ρουχόβλαχος, ο θεῖος ἀπὸ μητέρα τοῦ Καραγκιόζη, χρόνια ολόκληρα μέσα ἀπὸ τὸν μπερντέ διέπλασε στα πλήθη τῶν θεατῶν ἓνα ἥθος ποῦ συνδύαζε μαζί με τὴν πρωτόγονη ἀφέλεια καὶ τὴν ἀπλοϊκότητα ἓνα ἀδάμαστο πνεῦμα, θάρρος, αποφασιστικότητα καὶ ἀνδρεία ἀναδεικνυόμενος σ' ἓναν Ὑπερήρωα, γιὰ τὰ μέτρα τῆς εποχῆς τοῦ. Κι ἦρθαν καὶ οἱ ἀπελευθερωτικοὶ ἀγῶνες νὰ το ἐπιβεβαιώσουν πλήρως, ἀκόμη καὶ στὶς πιο δύσκολες καὶ τραγικὲς στιγμὲς τοῦς.

Ὅταν, ἐπομένως, ξέσπασε ὁ Ἑλληνο-Ἰταλικὸς πόλεμος τὰ σύμβολα βρίσκονταν ἤδη σὲ λανθάνουσα κα-

τάσταση στὸν ψυχισμό τῶν Ἑλλήνων: Εὐζωνος, λόγχη τσαρούχι! Τὸ μόνο ποῦ ἔλειπε ἦταν ἡ θρυαλλίδα ποῦ θὰ τὰ ἐνεργοποιούσε. Κι αὐτὸ τὸ ἐναυσμα δόθηκε με τὶς πρώτες νίκες. Ἐτσι, ὅπως σημειώνει ὁ Δημήτρης Λαζογιώργος-Ἑλληνικός «...ὅταν οἱ νίκες ἀρχίσαν νὰ ἐρχονται ἡ μία μετὰ τὴν ἄλλη, τὸ χαμόγελο ἐγίνε κέφι, γλέντι τρελό, εἰρωνεῖα καυτὴ, σάτιρα ποῦ ἐξευτελίζει, ποῦ «τσακίζει κόκκαλα». Τὰ κόκκαλα, στὴν περίπτωση αὐτή, τοῦ μεγάλου καὶ δυνατοῦ ποῦ με ὑπουλο τρόπο χτύπησε τὸ μικρότερό τοῦ καὶ θέλησε «νὰ τοῦ κάνει τὸν παλικαρά». Κάτι δηλαδὴ ποῦ

Τὸ νέο «δερρίο»

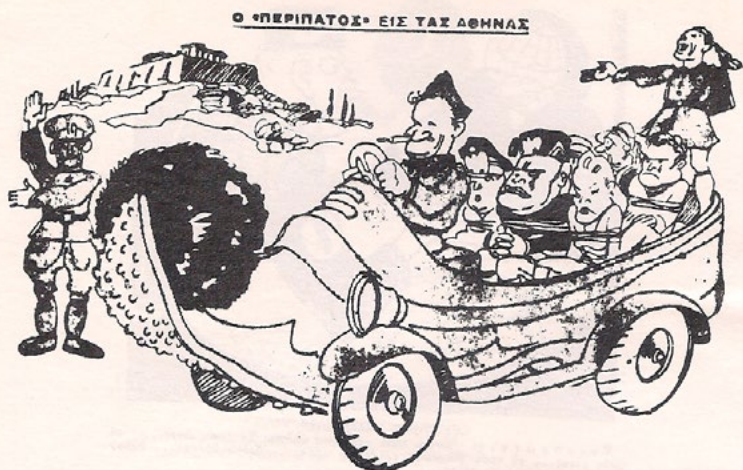

Ο ΚΑΡΑΓΚΙΟΖΗΣ: — "Έξελθε, κ ατηραμένε ὄφι, γιατί ἂν δὲν ἔξελθε ἐσύ, θὰ σὲ ἔξελθε ἐγώ!"

(Τοῦ κ. Ε. Τερζοπούλου ἀπὸ τὴν «Βραδυὴ»

κανένας Έλληνας δεν ανέχτηκε ποτέ του....». Ποιου η σκέψη συνειρμικά, καθώς διαβάζει αυτές τις γραμμές, δεν πηγαίνει στη μοίρα του άτυχου Καραγκιόζη να πέφτει πάντα θύμα ενός πάνοπλου και βίαιου Βεληγκέκα; Όμως, αυτό που δεν υπολογίζει πάντα ο ισχυρός επιτιθέμενος είναι πως: «... Έχει Μπάρμπα το πιδί...» και μάλιστα ένα Μπάρμπα που είναι πάρεδρος και δέρνει, ένα σκληροτράχηλο ορεσίβιο με τσαρούχια, που το καθένα είναι σολιασμένο με 120 καρφιά, και που ξέρει να ρίχνει κλωτσιές στα πισι-

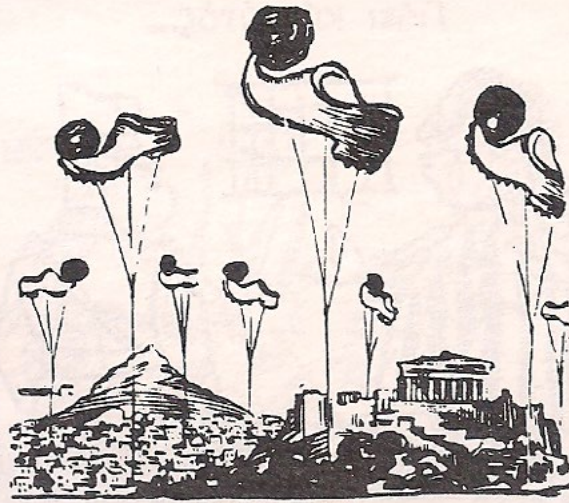
νά! Έτσι και το '40 με αποκορύφωμα τις γελοιογραφίες το τσαρούχι και οι Εύζωνοι αποθεώθηκαν ως το υπερόπλο. Κι αν ο Μουσολίνι είχε τους Λύκους της Τοσκάνης, «...Λεβέντες τσοπαναραίους παρουσίαζαν οι εφημερίδες του Τσολιάδες μας, να οδηγούν με μια γκλίτσα στη ράχη τους «Λύκους» στο μαντρί σαν άκακα αρνάκια...». Κι όταν ο εξευτελισμός του εχθρού έφτασε στο μη περαιτέρω: « ...τα επίθετα «Φρατέλος» και «Κοκορόφτερος» είχαν γίνει πλέον στην κοινή συνείδηση ταυτόσημα με τ' όνομα του Κα-

Ο Τσιτοερόνε. — Έδώ, κύριοι, βλέπετε τὴν Ἀκρόπολιν...

ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΟ ΜΕΤΩΠΟ
— Πετᾶμ' ἐμεῖς...
....τὰ πετᾶνε κ' οἱ Φρατέλλοι.
(Υπὸ Ν. Καστανάκη)

ΣΤΟΥΣ ΙΤΑΛΟΥΣ ΑΕΡΟΠΟΡΟΥΣ

Ἄν ἰύχη καὶ τολμήσετε νὰ ῥθῆτε στὴν Ἀθήνα
ἀπ' τοὺς Ἑγγλέζους μάθετε πῶς πήραμε διδάγματα
κι' ἐδῶ σὰς ἐτοιμάζουμε μιά ἐκπληξη πιο φίνα,
δοσιλείς μέ φ ο ὦ ν τ ε ς δηλαδὴ... ἀπ' τὰ Τ σ α ρ ο υ χ ο φ ρ ά γ μ α τ α !

ραγκιόζη. Για τούτο και οι γελοιογράφοι μας τους παρίσταναν σαν τον λαϊκό ήρωα, να αναφωνούν κάθε τόσο που έβλεπαν τσαρούχι: «Μανούλα μου! Τσαρούχι βλέπω, ξύλο θα φάω...».

Η γελοιογραφική φαντασία, λοιπόν, δεν δίστασε να παρουσιάσει το τσαρούχι μεταλλαγμένο σε στοιχείο της φύσης που παρακωλύει την προέλαση του εχθρού, σε άριστο αντιαρματικό κώλυμα, σε τσαρουχοκίνητη φάλαγγα, σε αεριωθούμενο, σε όχημα με-

ταφοράς αιχμαλώτων, σε αντιαεροπορικό μέσο, μα προπάντων καταλληλότερο πάντα για κλωτσιές με μια λέξη σε εφιάλτη των Ιταλών.

Υ.Γ : Τα αποσπάσματα και οι γελοιογραφίες προέρχονται από το έργο του Δημήτρη Λαζογιώργου-Ελληνικού, «Κορόιδο Μουσολίνι. Το έπος του 1940 μέσα από τις γελοιογραφίες της εποχής». Εκδόσεις Πελασγός 2000.

== ΟΠΩΣ ΚΑΙ Ο ΚΑΡΑΓΚΙΟΖΗΣ ==

Ο ΙΤΑΛΟΣ : ὦ χ ! τσαρούχι βλέπω !... ξύλο θά φάω !...

ΤΟ ΧΑΝΙ ΤΗΣ ΓΡΑΒΙΑΣ

(Λίγα λόγια για το έργο)

Μιχάλης Χατζάκης

Πανεπιστημιακός-Θεατρικός συγγραφέας

Στις 2 Αυγούστου του 2019 παρουσίασα την παράστασή μου «Ο Ανδρούτσος στο Χάνι της Γραβιάς», στην αυλή του ανακατασκευασμένου χώρου, που έγινε η θρυλική μάχη¹. Εκατόν εξήντα παλληκάρια με αρχηγό τον Οδυσσέα Ανδρούτσο, ενάντια σε εννέα χιλιάδες πεζούρα και καβαλάρια του Ομέρ Βρυώνη. Ο σκοπός της μάχης αυτής ήταν ένας και μοναδικός. Να σταματήσει την επέλαση του Αλβανού σαρασκέρη προς την Πελοπόννησο. Ο γέρος του Μοριά ήθελε χρόνο για να στεριώσει και τη δική του επανάσταση.

Η παραδοσιακή παράσταση «Το Χάνι της Γραβιάς», δεν ευτύχησε ιδιαίτερα. Παίχτηκε ως τρίτο μέρος και επίλογος του «Διάκου», για να επιφέρει «την των τοιούτων παθημάτων κάθαρσιν».

Η αιτία γνωστή. Αναλώθηκε σε κατά τόπους μάχες που απέβλεπαν περισσότερο σε μια παρέλαση φιγούρων και σκηνικών. Η δομή και ο λόγος παρέμεναν, όπως και στις περισσότερες ηρωικές, οι φτωχοί συγγενείς². Η τέχνη όμως είναι αμείλικτη. Ξερνάει σαν αλάτι ότι δεν έχει το κατάλληλο έρμα που θα την καταστήσει διαχρονική. Έτσι το «Χάνι της Γραβιάς» στη σκηνή του Καραγκιόζη, λειτούργησε απλά ως στατιστικό στοιχείο στην καταγραφή των πάλε ποτέ ηρωικών.

Εμείς επιμείναμε ιδιαίτερα στην ποιητική διάσταση της παράστασης γιατί, τι άλλο από ποίηση είναι η σκιά. Επιμείναμε στους οραματισμούς του Ανδρούτσου. Στη σύγκρουσή του με τους ορθολογιστές που αρνούνται το θαύμα. Στην άφοβη συμπεριφορά του μπροστά στο θάνατο, που επέχει την έννοια της θυσίας για μια πατρίδα ελεύθερη. Ο τελευταίος μονόλογος του Βρυώνη, που αναφέρεται στην μεγαλοσύνη του ανυπότακτου ραγιά

¹ 6 Μαΐου 1821

² Λίγες «ηρωικές» παραστάσεις διακρίνονταν για τη στοιχειοθετημένη δομή και το μεστό τους λόγο. («Κατσαντώνης», «Διάκος», «Μάρκος Μπότσαρης», «Καπετάν Χρόνης»). Και σαφώς αυτό εξαρτιόταν άμεσα από την ικανότητα του καραγκιοζοπαίκτη.

Το Θέατρο Σκιών Λαμίας
παρουσιάζει το ηρωικό δράμα

Χάνι
της Γραβιάς
ιστορικός χώρος

«Ο Ανδρούτσος
στο Χάνι της Γραβιάς»

παίζει ο
ΜΙΧΑΗΛΗΣ ΧΑΤΖΑΚΗΣ

συμμετέχει
το παραδοσιακό
μουσικό συγκρότημα
«ΔΙΑΒΑΤΑΡΗΔΕΣ»

Παρασκευή
2 Αυγούστου
στις 21:00

θυμίζει τους «Πέρσες» του Αισχύλου.

Είθε, με την προσπάθειά μας αυτή, να συντείνουμε σε ένα ταπεινό μνημόσυνο για έναν από τους τραγικότερους ήρωες της ελληνικής παλιγγενεσίας. Στον μεγάλο στρατηγό, στο συνειδητό επαναστάτη και στο μεγαλομάρτυρα, που λαιοδρήθηκε, βασανίστηκε, όχι από οχτρούς αλλά από φίλους.

ΤΑ ΝΕΑ
ΤΟ ΚΑΡΑΚΛΙΟΛΗ

ΤΟ ΧΑΝΙ ΤΗΣ ΓΡΑΒΙΑΣ

© Δημήτρης Ανάγνου

Πριν την παράσταση

© Δημήτρης Ανάγνου

Γραβιά (πίσω απ' τον Μπερντέ)

© Δημήτρης Ανάγνου

Η Ορχήστρα

ΤΑ ΝΕΑ ΚΑΡΑΓΚΙΟΖΗ

Εσπερίδα στο Πολιτιστικό Κέντρο Ηρακλείου

«Παίζουμε Καραγκιόζη;»

ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΘΕΑΤΡΟ ΣΚΙΩΝ
ΩΣ ΕΡΓΑΛΕΙΟ ΒΙΩΜΑΤΙΚΗΣ ΜΑΘΗΣΗΣ
ΣΤΗΝ ΠΡΩΤΟΒΑΘΜΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Τρίτη 15 Οκτωβρίου 2019, 17:30

Πολιτιστικό Συνεδριακό Κέντρο Ηρακλείου
αίθουσα Πειραματικού Θεάτρου

Παίζουμε Καραγκιόζη;

ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΘΕΑΤΡΟ ΣΚΙΩΝ ΩΣ ΕΡΓΑΛΕΙΟ ΒΙΩΜΑΤΙΚΗΣ
ΜΑΘΗΣΗΣ ΣΤΗΝ ΠΡΩΤΟΒΑΘΜΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Το Ελληνικό Θέατρο Σκιών συνεχίζει μια παράδοση αμέτρητων χρόνων. Στην περίοδο της μεγάλης του δόξας καθιερώθηκε ως το πιο δημοφιλές λαϊκό μέσο ψυχαγωγίας, με εκατομμύρια θεατές. Αποτελεί μοναδική και ξεχωριστή περίπτωση ανάμεσα στα θέατρα του είδους του, αφού ο κοινωνικός του ρόλος είναι ιδιαίτερα σημαντικός και οι επιρροές του στην νεοελληνική τέχνη και τον πολιτισμό είναι πολύ ισχυρές. Πρωταγωνιστής του είναι ο Καραγκιόζης, ένας αυθεντικός λαϊκός ήρωας, το απόσταγμα του λαϊκού πνεύματος και της θυμοσοφίας, που εξακολουθεί ως σήμερα να ψυχαγωγεί και να θεραπεύει θεατές όλων των κοινωνικών τάξεων και ηλικιών.

► ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΕΣΠΕΡΙΔΑΣ

Α' μέρος

17:30 - 18:00

► Χαιρετισμός από τον Αντιδήμαρχο Παιδείας, Διά Βίου Μάθησης & Νέας Γενιάς κ. Νικόλαο Αγγελάκη.

► Χαιρετισμός από τον Αναπληρωτή Διευθυντή Εκπαίδευσης της Διεύθυνσης Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης Ηρακλείου κ. Κωνσταντίνο Θεοφάνους.

► Χαιρετισμός από τον πρόεδρο του Συλλόγου Εκπαιδευτικών Α'βάθμιας Εκπαίδευσης Ηρακλείου «Δομήνικος Θεοτοκόπουλος» κ. Γιώργο Μακράκη

► Σύντομη παράσταση θεάτρου σκιών από το Θέατρο Σκιών Κρήτης των
Άθω Δανέλλη & Γιάννη Παπαδόπουλου (Γιουβάν).

Εισηγήσεις

► 18:00 - 18:20

Ο παιδευτικός και κοινωνικός ρόλος του παραδοσιακού Θεάτρου Σκιών σήμερα και τα Εργαστήρια Θεάτρου Σκιών για εκπαιδευτικούς, Άθω Δανέλλη, Καραγκιοζοπαίκτης-ερευνητής του Ελληνικού Θεάτρου Σκιών & Γιάννης Παπαδόπουλος, Καραγκιοζοπαίκτης, μουσικός & καθηγητής λύρας στο Μουσικό Σχολείο Ρεθύμνου

► 18:30 - 18:45 Φτιάχνουμε το δικό μας Θέατρο Σκιών στην τάξη με ανακυκλώσιμα υλικά, Νίκος Μπλαζάκης, Καραγκιοζοπαίκτης

► 18:45 - 19:00 Το Θέατρο Σκιών στο Πανεπιστήμιο, Ιωσήφ Βιβιλάκης, Καθηγητής Τμήματος Θεατρικών Σπουδών του Εθνικού & Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών*

* Η εισήγηση του κυρίου Βιβιλάκη θα είναι βιντεοσκοπημένη. Ερωτήσεις θα δεχτεί ο κύριος Δανέλλης ο οποίος δίδασκε το μάθημα του Θεάτρου Σκιών στο Τμήμα Θεατρικών Σπουδών μαζί με τον κύριο Βιβιλάκη.

► 19:10 - 19:30 Συνδυάζοντας τις Τέχνες με την Τεχνολογία: Η περίπτωση του ψηφιακού θεάτρου σκιών "eShadow", Νεκτάριος Μουμουτζής, Μέλος ΕΔΙΠ, Σχολή Ηλεκτρολόγων Μηχανικών και Μηχανικών Πολυτεχνείου Κρήτης & Μάριος Χριστουλάκης, Υποψήφιος Διδάκτορας, Σχολή Αρχιτεκτόνων Μηχανικών Πολυτεχνείου Κρήτης

*Θα γίνει επίδειξη της χρήσης του λογισμικού eShadow σε περιβάλλον Η/Υ.

► 19:40 - 20:00 Οι θεατρικές παραστάσεις στο παλιό Ηράκλειο και η ανταπόκριση των Καστρινών στον Καραγκιόζη, Δημήτρης Σάββας, Προϊστάμενος Βικελαίας Δημοτικής Βιβλιοθήκης Ηρακλείου

Διόλειμμα 15'

Β' μέρος // Εισηγήσεις

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΕΦΑΡΜΟΓΕΣ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΣΤΟ ΣΧΟΛΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

► 20:15 - 20:30 Καραγκιόζης ο διαχρονικός..., Μαρία Γαλανάκη & Θεοδοσία Παρταράκη, Δασκάλες, σχολείο εφαρμογής: 46^ο Δημοτικό Σχολείο Ηρακλείου

► 20:30 - 20:45 Θέατρο Σκιών - Καραγκιόζης, Χρύσα Περβολαράκη, Δασκάλα, σχολείο εφαρμογής: 49^ο Δημοτικό Σχολείο Ηρακλείου

► 20:45 - 21:00 Ο Καραγκιόζης στο διαδικτυο, ψηφιακή εφαρμογή, Αλέξανδρος Ρονιώτης, Δάσκαλος πληροφορικής & Σοφία Τελάκη, Δασκάλα, σχολείο εφαρμογής: 47^ο Δημοτικό Σχολείο Ηρακλείου

► 21:00 - 21:15 Υπάρχει χώρος για την Πρόληψη στο «Μπασούλο του Καραγκιόζη»;, Ειρήνη Στρατάκη, Επιστημονικά υπεύθυνη ΚΕΣΑΝ - Κέντρου Πρόληψης Ηρακλείου

► 21:15 - 21:30

Αξιοποίηση Μουσείων, Φανή Καμπάνη, Τμήμα Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων Ιστορικού Μουσείου Κρήτης

► 21:30 - 21:45

Πλαίσιο δράσης για την ανάπτυξη της Μουσειοσκευής: «Το μπασούλο του Καραγκιόζη», Εύα Στεφανάτου, Νηπιαγωγός - Ενεργή πολίτης, Αλέξανδρος Ρονιώτης, δάσκαλος πληροφορικής

****Εκδήλωση ενδιαφέροντος για συμμετοχή στο επιμορφωτικό εργαστήριο Θεάτρου Σκιών στην Γραμματεία της Εσπερίδας.**

Παράσταση Θεάτρου Σκιών
“Η ανατίναξη της προδοτικής ΕΣΠΟ
και οι ήρωες της ΠΕΑΝ
Κώστας Περίκκος και Ιουλία Μπίμπα”

Κυριακή 27 Οκτωβρίου 2019
Ώρα 6:00μ.μ.

Δημοτικό Θέατρο Καλλιθέας
(Κρέμου 123 & Φιλαρέτου)

ΕΙΣΟΔΟΣ ΕΛΕΥΘΕΡΗ

Θίασος Σκιών: **Σωκράτη Κοτσορέ**
Σενάριο, κείμενα
Θανάσης Τζοΐτης, Κώστας Στεφ. Τσίππρας
Ξιγούρες-σκηνικά: **Θανάσης Τζοΐτης**
Ιστορική έρευνα: **Κώστας Στεφ. Τσίππρας**
Απόδοση έργου-σκηνοθεσία: **Σωκράτη Κοτσορέ**

Με την στήριξη της διαδικτυακής και αφίλοκερδούς ομάδας
“ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΛΑΪΚΟ ΘΕΑΤΡΟ ΣΚΙΩΝ”

Από παράσταση του Ι. Μανιάτη

Ο ΚΑΡΑΓΚΙΟΖΗΣ ΔΑΣΚΑΛΟΣ

Μια άλλη άποψη

Ιωάννης-Ιόλαος Μανιάτης

φιλόλογος και ερασιτέχνης Καραγκιοζοπαίχτης

Κουδούνι. Φώτα. Η παράσταση αρχίζει. Αυτή η μαγεία, που μας κέρδισε σαν παιδιά και μας συντροφεύει για πάντα, ξεκινά. Αυτή η ασαφής και ταυτόχρονα σαφής κι ολοζώντανη φιγούρα εμφανίζεται στο πανί. Χορεύει, γλεντά κι όμως, πεινάει. Αυτή η καρναβαλική μορφή, αυτή η χαρά της ζωής, αυτό το μάτι, αυτή η καμπούρα που σηκώνει πάνω της όλο το γέλιο και το κλάμα του κόσμου. Ο Καραγκιοζής. Ο πιο λαϊκός ήρωας –μαζί με τον Βέγγο– του πιο βαθιά λαϊκού μας πολιτισμού. Αυτό το γέννημα της προφορικής παράδοσης, της ανυπέρβλητης μαστοριάς των τεχνητών μας, αυτός ο άχρονος κι όμως σύγχρονος άνθρωπος, ο φτιαγμένος από χαρτόνι, δέρμα ή ζελατίνα. Και πίσω από το πανί, ένας μικρός Θεός, ο καραγκιοζοπαίχτης, δηλαδή ο σκηνογράφος, ο σκηνοθέτης, ο σεναριογράφος, ο ζωγράφος κι ο ηθοποιός ενσαρκωμένοι με μια σούστα στο χέρι. Κι όλα αυτά με μια συντριπτική δύναμη λόγου, σάτιρας, κίνησης, δηλαδή με μια δύναμη βαθιά πολιτική. Ο Καραγκιοζής είναι το λιγότερο κομματικό, και το πιο πηγαία πολιτικό, λαϊκό μας θέαμα. Γι' αυτό κι ο Καραγκιοζής διδάσκει και επιδρά. Κι η ευθύνη εκείνου που διδάσκει είναι μεγάλη. Όταν μάλιστα επιδρά είναι ακόμη μεγαλύτερη.

Ο Καραγκιόζης πρέπει να διδάσκει, όχι από καθ' έδρας, αλλά με τον τρόπο του, με τη γλώσσα του, με την ίδια τη σκευή του. Ο Καραγκιόζης δεν πρέπει να ενισχύει τη μισαλλοδοξία και τον ρατσισμό, δεν πρέπει να ενισχύει την ενδοοικογενειακή βία, δεν πρέπει να γελάει με το κουσούρι του άλλου, εκτός αν -πρώτα- γελάσει με το δικό του. Πρέπει να σατιρίζει και να χλευάζει τη δύναμη κι όχι την αδυναμία. Δεν πρέπει να βλέπει στο πρόσωπο του Πασά έναν εκπρόσωπο της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, η οποία άλλωστε έχει εκπέσει ήδη 100 χρόνια, αλλά έναν εκπρόσωπο της εξουσίας. Η μάχη του, το καλαμπούρι του δεν είναι εθνικό, είναι αληθές. Είναι αληθές γιατί οι αυτοκρατορίες μεν εξέπεσαν, η εξουσία όχι. Ο Καραγκιόζης διδάσκει ήθος, θάρρος. Διδάσκει την αξία της φιλίας. Είναι η γονεϊκή φιγούρα που τα καταφέρνει με χίλια ζόρια και βάσανα (και με άλλα τόσα κόλπα) να γελάσει τον Πασά, για να ξεγελάσει την πείνα των παιδιών του. Δεν είναι φαλλοκράτης. Κι ως είναι φαλλόσχημο το χέρι του. Δεν το στρέφει στον αδύναμο. Το στρέφει στον δυνατό. Ο Καραγκιόζης διδάσκει την ανακύκλωση. Ο «Άγιος» Μάνθος και τη στραβή την πρόκα έβρισκε να την ισιώσει. Ο Καραγκιόζης διδάσκει, σε έναν πολύπλοκο και κατακερματισμένο κόσμο, την αξία της χειρωναξίας. Τη χαρά να φτιάχνεις κάτι με τα χέρια σου. Διδάσκει εφευρετικότητα και ευρεσιτεχνία. Το παιδί που θα πιάσει το χαρτονάκι και το κοπίδι, δεν θα μάθει απλώς να φτιάχνει έναν Διονύσιο ή ένα Κολλητήρι. Θα μάθει να φαντάζεται. Θα πάρει την ικανοποίηση της ολοκληρωμένης, κι όχι αποσπασματικής, δημιουργίας. Θα φτιάξει έναν κόσμο και, μεγαλώνοντας, πιθανόν να φτιάξει και τούτον εδώ.

Ο Καραγκιόζης δεν βλέπει τηλεόραση. Δεν μπορεί να την ανταγωνιστεί. Μπροστά σε κάθε ριάλιτι θα αντιτάξει την πείνα και τη μακριά του γλώσσα. Στο Μάστερ Σεφ δεν θα πάει, θα βράσει πατσαβούρες γιαχνί. Ούτε στο Survivor. Ξέρει καλύτερα την

Φιγούρα του Ι. Μανιάτη

επιβίωση. Την πραγματική επιβίωση. Ο Καραγκιόζης πρέπει να εκσυγχρονίζεται. Όλη η παράδοση. Να το κάνει όμως με τα πλεονεκτήματά του. Στο εφήμερο να αντιπροβάλει το πάθος. Στον καταιγισμό βίας, την τρυφερότητα, το γέλιο. Στην προσβολή των παιδιών, τα δικαιώματά τους. Στην απάθεια, την ενσυναίσθηση. Ο Καραγκιόζης μάς παίρνει από το χέρι και μάς βάζει στη θέση του άλλου. Διότι ο καραγκιοζοπαίχτης, για να είναι ο εαυτός του, πρέπει να είναι όλοι οι άλλοι. Κι αυτή είναι η πεμπτουσία της παιδαγωγικής του αξίας. Αυτό διδάσκει στο παιδί κι, ελπίζω, και στους μεγάλους. Διδάσκει ότι χωρίς τον άλλο δεν γίνεται παράσταση. Ότι «όλος ο κόσμος είναι μια σκηνή» στην οποία μπαίνεις τραγουδώντας και βγαίνεις χορεύοντας, κι ας ζοριστείς στο ενδιαμέσο. Ότι πρωταγωνιστής μπορεί να είναι ο φτωχός, ο ξυπόλητος, ο καμπούρης. Ότι τα πεινασμένα παιδιά είναι πεινασμένα, όχι ανόητα. Ότι ο «ξενότερος ξένος της πολιτείας των ξένων» είναι ο πιο συμπαθής, ο πιο κοφτερός κι ο πιο ικανός απ' όλους. Ο Καραγκιόζης δεν είναι το γνωστό, επώνυμο γάλα για να «μεγαλώνει γερά παιδιά», μπορεί όμως να μεγαλώσει –στη σκιά της μεγάλης του μύτης- δίκαια παιδιά.

Ο Καπετάν Απέθαντος του Ι. Μανιάτη

Σιόν Διονύσιος του Ι. Μανιάτη

Γιάννης Ιατρίδης

ο μάστορας πίσω από τον Βάγγο Κορφιάτη

του Δημήτρη Παναγιωτάκου
Μαθητή Β' Λυκείου

Συνήθως λένε ότι πίσω από έναν ισχυρό άντρα, κρύβεται μία δυνατή προσωπικότητα. Όταν μιλάμε όμως για τον Ευάγγελο Κορφιάτη ή καλύτερα Βάγγο, δύσκολα μπορούμε να τη διακρίνουμε. Μάστορας λοιπόν του Βάγγου, το άτομο δηλαδή που ουσιαστικά διαμόρφωσε την καλλιτεχνική και πνευματική υπόστασή του, ήταν ο Γιάννης Ιατρίδης, αυτός ο άσημος караγκιοζοπαίχτης του Πειραιά.

Ο Γιάννης Γιατρέλλης ή Ιατρίδης -όπως έμεινε γνωστός- καταγόταν από τη Λέσβο και δραστηριοποιήθηκε καλλιτεχνικά στον Πειραιά¹. Η πορεία του μέχρι να καταξιωθεί ως σημαντικός παίχτης παραμένει γενικά άγνωστη, αν και συμπεραίνουμε πως διατηρούσε ένα από τα καλύτερα και τα πιο αγαπητά караγκιοζοθέατρα. Οι περιοδείες του στην επαρχία θα μπορούσαν να θεωρηθούν αναπόφευκτες, μιας και το προσωνύμιο Παναγία Βόθρας που του απέδιδε ο Πάγκαλος δηλώνει πολλά². Επιπλέον, φαίνεται πως ήταν και ανδρικοπαίχτης, με βάση μαρτυρίες που έχουν σχέση με κουκλοπαίχτες που περιόδευσαν στην Αίγυπτο³. Σύμφωνα με τον Σωτήρη Σπαθάρη⁴, καθώς και με μαρτυρίες του Βάγγου, ο Ιατρίδης καταπιανόταν με ένα μεγάλο εύρος εργασιών, γεγονός που χαρακτηρίζει άλλωστε αυτήν την τέχνη.

Αρχικά, ο караγκιοζοπαίχτης Ιατρίδης φαίνεται πως ήταν ένας από τους καλύτερους ζωγράφους και φιγουροποιούς της εποχής του. Ήταν ένας από τους πιο ενεργούς τεχνίτες και κατασκεύαζε ο ίδιος τις φιγούρες του θιάσου του. Τα εργαλεία του χαρακτηρίζονται από μία μεγάλη ποικιλία, κάτι που επέβαλλε άλλωστε και ο ανταγωνισμός (δερμάτινες και χαρτονένιες φιγούρες, χαρτονένια και πάνινα σκηνικά⁵). Επιπλέον, ο Ιατρίδης δεν εφησυχάζοταν με την απόκτηση φιγουρών, αλλά ήθελε συνεχώς να κατασκευάζει καινούργιες και να ανανεώνει τις παλαιότερες⁶. Επίσης, ήταν άψογος ζωγρά-

φος και επιγραφοποιός. Κοντά σε όλες του τις ασχολίες, ζωγράφιζε ρεκλάμες και ποδιές στα θέατρα συναδέλφων, όπως στο θεατράκι του Μανώλη Ελευθερίου στη Νίκαια το καλοκαίρι του 1934⁷ και στο θεατράκι Ο Παράδεισος του Χρήστου Χαρίδημου, που βρισκόταν στην Παλιά Κοκκινιά, τον χειμώνα του 1937⁸.

Πέρα από την καλλιτεχνική δημιουργία, ο Γιάννης Ιατρίδης ήταν ένας από τους τραγουδιστές του μπερντέ και πιθανότατα συγκαταλέγεται στους καλύτερους της εποχής του! Πέρασε από πολλούς μπερντέδες κατά τη διάρκεια της σταδιοδρομίας του. Τον εντοπίζουμε με αυτή του την ιδιότητα στο θέατρο Βαριετέ στο πάλκο του Χρήστου Χαρίδημου τον χειμώνα του 1935 με περιοδικές εμφανίσεις⁹, στο ίδιο θέατρο δίπλα στον καραγκιόζη του Αντώνη Μόλλα τον χειμώνα του 1936¹⁰ και για ένα μεγάλο διάστημα ως μόνιμο τραγουδιστή του Σωτήρη Σπαθάρη¹¹. Βλέπουμε λοιπόν πως και είχε ταλέντο, σύμφωνα με τις μαρτυρίες των συγχρόνων του, και αξιοποιήθηκε στο έπακρο αυτή η μοναδική ικανότητά του.

Ακόμα και χωρίς να συμμετέχει ενεργά σε κάθε του συνεργασία, ο Ιατρίδης συναναστρέφεται με όλους τους ομότεχνούς του και πραγματοποιεί συχνά συνεργασίες και διευκολύνσεις. Όπως παραδέχεται και ο μαθητής του, Βάγγος "λες και ήταν μαγνήτης που με τραβούσε όπου πήγαινε αυτός ο άνθρωπος"¹². Βοηθούσε τους συναδέλφους του σε όλα τα επίπεδα, με κάθε τρόπο. Τον βρίσκουμε με τους Χρήστο Χαρίδημο (1933)¹³, Νίκο Χορταρίδη (1934)¹⁴, Αντώνη Μόλλα (1936)¹⁵ και Θόδωρο Πόντζο (1937)¹⁶. Κοντά όμως σε όλη αυτή τη δουλειά, ανά διαστήματα δημιουργεί και δικά του θεατράκια, όπου παρουσιάζει παραστάσεις ο ίδιος αποκλειστικά (1932¹⁷, 1938¹⁸, 1939¹⁹, 1940²⁰).

Διαπιστώνουμε λοιπόν, με μικρή απόκλιση, ότι ο Ιατρίδης την περίοδο 1933-1937 επιδίδεται σε ένα είδος μαθητείας, κοντά σε διάφορους καραγκιοζοπαίχτες, παρόλο που θεωρείται ήδη φτασμένος (μη ξεχνάμε ότι λειτούργησε επιτυχημένα θεατράκι ήδη από το 1932!). Στα χρόνια που ακολουθούν (1938-1940), επιλέγει μοναχι-

κό δρόμο, διατηρώντας το προσωπικό του στέκι σε κάποιο θέατρο του Πειραιά. Είναι προφανέστατο βέβαια πως δε διέκοψε την επαφή που είχε με τους υπόλοιπους παίχτες, γεγονός στο οποίο συνέβαλε πιθανότατα και ο παράγοντας που ονομάζεται Σωματείο. Η καλλιτεχνική του πορεία διακόπτεται εδώ απότομα με την κήρυξη του πολέμου. Η επιστράτευση και οι κακουχίες στο αλβανικό μέτωπο, όπου και πολέμησε ο Ιατρίδης, του προκάλεσαν μία βαριά πνευμονία, σε τέτοιο σημείο που ήταν έτοιμος να πεθάνει²¹. Ωστόσο φαίνεται πως ανέκαμψε. Εδώ σταματούν και οι πληροφορίες. Ο Βάγγος διακόπτει τις αφηγήσεις και το κεφάλαιο Ιατρίδης παραμένει μετέωρο!

Συμπεραίνουμε πως ο Γιάννης Ιατρίδης ήταν ιδιαίτερα γνωστός και αγαπητός σε όλους τους συναδέλφους του. Αρκετοί καραγκιοζοπαίχτες αναφέρονταν στο όνομά του με αγάπη και θαυμασμό (Σπύρος Βωβός²², Σπύρος Κούζαρος²³). Οι συνεργασίες του άλλωστε εντυπωσιάζουν και υποδεικνύουν το εύρος των επαφών του. Η καταξίωση έρχεται βέβαια με τη συμμετοχή του ως κριτής στις εξετάσεις του Σωματείου Ελλήνων Καραγκιοζοπαιχτών το 1945, πλάι σε μορφές του ελληνικού θεάτρου σκιών, όπως στον Αντώνη Μόλλα, τον Δημήτρη Μανωλόπουλο και τον Κώστα Μάνο²⁴. Τέλος, ο Σωτήρης Σπαθάρης αναφέρει πως το 1956 αποσύρθηκε από την ενεργό δράση "γιατί παραλόγιασε από νευροπάθεια"²⁵.

Σημαντικό το έργο του Ιατρίδη. Σημαντικότερο όμως αν συνυπολογίσουμε και το έργο του μαθητή του, Βάγγου, που ξεπέρασε τις δυσκολίες ακόμη και της νέας χιλιετίας και έφτασε τον Καραγκιόζη μέχρι την εξώπορτα του σήμερα. Ο Ιατρίδης δεν έκρυψε ποτέ την αγάπη του για τον μαθητή του. Από την πρώτη στιγμή στάθηκε δίπλα του. Τον βοήθησε, τον στήριξε, τον σύστησε σε τρίτους. Η μαθητεία του Βάγγου δίπλα στον Χρήστο Χαρίδημο μπορεί να μην είχε πραγματοποιηθεί χωρίς τη συμβολή του ²⁶. Οι πρώτες δερμάτινες φιγούρες του Βάγγου ήταν δημιουργήματα του Ιατρίδη ²⁷, ενώ αυτός ήταν ο άνθρωπος που ώθησε τον Βάγγο για πρώτη φορά στο πάλκο, υποστηρίζοντάς τον μάλιστα μπροστά στο κοινό του ²⁸. Όμως η σχέση αυτή δεν ήταν μονόπλευρη. Ο Βάγγος σεβόταν απόλυτα τον μάστορά του και τον ακολουθούσε παντού. Άκουγε τις συμβουλές του και μάθαινε συνεχώς. Δεν είναι και λίγες οι φορές που ο Βάγγος παρουσιαζόταν με καμάρι ως μαθητής του Ιατρίδη. Αυτή η σχέση μαθητή-δασκάλου διακόπηκε μόνο από τον θάνατο. Και ο Βάγγος πραγματικά απέδειξε ότι ήταν άξιος. Όχι επειδή εκλεγόταν επί 17 χρόνια γενικός γραμματέας του Σωματείου, αλλά επειδή, ένα χειμωνιάτικο βράδυ του 1936, στο θέατρο Βαριετέ, ο νεαρός τότε Βάγγος, με το παιδικό του θάρρος και θράσος, αναρωτήθηκε γιατί να ονομάζονται καραγκιοζοπαιχτές και όχι ηθοποιοί του θεάτρου σκιών ²⁹. Και όλο αυτό μπροστά στον Μόλλα, τον Μελίδη, τον Ματζουράνη, μα περισσότερο, μπροστά στο έκπληκτο βλέμμα του μάστορά του, του Ιατρίδη... Ένα νέο μυαλό είχε μπει για τα καλά στον χώρο της τέχνης!

σημειώσεις

- ¹ Πανελλήνιο Σωματείο Θεάτρου Σκιών (Ιανουάριος 2017), Βιογραφίες Ελλήνων Καραγκιοζοπαιχτών, ηλεκτρονική έκδοση, σ. 29
- ² Σωτήρης Σπαθάρης (2010), Απομνημονεύματα και η τέχνη του Καραγκιόζη, εκδόσεις Άγρα, Δ' έκδοση, σ. 285
- ³ Πανελλήνιο Σωματείο Θεάτρου Σκιών (Ιούνιος 2019), Ο Καραγκιόζης μας, Τεύχος 135, μηνιαία ηλεκτρονική έκδοση, σ. 11
- ⁴ Σωτήρης Σπαθάρης, ό.π., σ. 171
- ⁵ Ευάγγελος Κορφιάτης (2019), Ο Βάγγος στον Παράδεισο, εκδόσεις Γαβριηλίδης, σελ. 105
- ⁶ Στο ίδιο, σ. 106, 128, 131
- ⁷ Στο ίδιο, σ. 121
- ⁸ Στο ίδιο, σ. 141
- ⁹ Στο ίδιο, σ. 127
- ¹⁰ Στο ίδιο, σ. 132
- ¹¹ Σωτήρης Σπαθάρης, ό.π., σ. 171
- ¹² Ευάγγελος Κορφιάτης, ό.π., σ. 123-124
- ¹³ Στο ίδιο, σ. 114
- ¹⁴ Στο ίδιο, σ. 123
- ¹⁵ Στο ίδιο, σ. 131
- ¹⁶ Στο ίδιο, σ. 142
- ¹⁷ Στο ίδιο, σ. 93
- ¹⁸ Στο ίδιο, σ. 147, 153
- ¹⁹ Στο ίδιο, σ. 158
- ²⁰ Στο ίδιο, σ. 166
- ²¹ Στο ίδιο, σ. 183
- ²² Στο ίδιο, σ. 123
- ²³ Στο ίδιο, σ. 164-165
- ²⁴ Κώστας Τσίππρας (2001), Ο Ήχος του Καραγκιόζη, εκδόσεις Λιβάνη, σ. 301
- ²⁵ Σωτήρης Σπαθάρης, ό.π., σ. 171
- ²⁶ Ευάγγελος Κορφιάτης, ό.π., σ. 127
- ²⁷ Στο ίδιο, σ. 129
- ²⁸ Στο ίδιο, σ. 154-156
- ²⁹ Στο ίδιο, σ. 134

ΔΩΡΙΣΤΕ ΜΙΑ ΦΙΓΟΥΡΑ
στο αρχείο του Σωματείου μας!

Όσα μέλη ή φίλοι έχουν την ικανότητα να κατασκευάζουν φιγούρες, σκηνικά, ρεκλάμες ή έχουν στην κατοχή τους υλικό σχετικό με το Θέατρο Σκιών (συλλεκτικό ή καινούργια κατασκευή), καλούνται να ενισχύσουν το Ιστορικό Αρχείο του Σωματείου, κάνοντας μια τέτοια δωρεά.

ΠΣΘΣ

**στηρίξτε το
σωματείο
μας!**

Κάνετε κατάθεση στη Eurobank
IBAN: GR0802600620000170200632294

Μπάμπης Μακρής, Ναύπλιο, 31-8-2018

«Ο ΚΑΡΑΓΚΙΟΖΗΣ ΠΑΛΑΙΣΤΗΣ»

του **Κώστα Στ. Τσίπηρα**

Μηχανικού βιοκλιματικής Αρχιτεκτονικής- Δρ. Χωροταξίας

Προοίμιο

Του έργου αυτού -στις 5 διαφορετικές και με διαφορετικούς τίτλους παραστάσεις, που έχω καταγράψει- διεκδίκησαν την πατρότητα αρκετοί παλιοί Καραγκιοζοπαίκτες, Αθηναίοι αλλά και Πατρινοί. Κατατάσσεται προφανώς στις εύκολες για το κοινό κωμωδίες, που αποτελούν την ραχοκοκαλιά του Θεάτρου Σκιών, προσφέροντας όμως αρκετές δυνατότητες στον καλό καλλιτέχνη να αυτοσχεδιάσει και να προσθέσει και δικά του στοιχεία σ' αυτό.

Θεατρική κριτική

Τον Καραγκιοζοπαίκτη Μπάμπη Μακρή τον έχω παρακολουθήσει στο διάστημα του τελευταίου χρόνου τρεις φορές σε τρία διαφορετικά έργα. Τον θαύμασα στην παραγωγή του Γ.ΒΟΥΚΑΝΟΥ τα περασμένα Χριστούγεννα στο Μ.Μ.Α, και φυσικά παίξαμε μαζί δύο φορές στο θεατρικό μου έργο, «Γ.Καραϊσκάκης, όταν γυρίσω θα τους λιανίσω...»,

που ανέβηκε στην Πάτρα τον Μάρτιο του 2018. Πολύ καλός στην δουλειά του, με εξαιρετικό χειρισμό των φιγουρών και αλλαξοφωνές αντάξεις της τέχνης του, αλλά και με μία μοναδική θεατρικότητα που σε κερδίζει στη διάρκεια της παράστασης, καθώς και με την προσωπικότητα που έχει αρχίσει να αναπτύσσει σιγά-σιγά.

80 περίπου θεατές, καταχάρηκαν αυτήν την απλή κωμωδία στο ανοικτό και ξύλινο θεατράκι του εγκαταλειμμένου, σήμερα, σιδηροδρομικού σταθμού του ΟΣΕ, στο Ναύπλιο. Χειροκρότησαν και συμμετείχαν στις αυτοσχέδιες πλάκες του καλλιτέχνη, δείγμα κι αυτό του ταλέντου του στον αυτοσχεδιασμό. Μάλιστα, όταν ανέφερε μέχρι και τον τενίστα Τσιτσιπά σε κάποιο αστείο, το θεατράκι τραντάχθηκε στα γέλια!

ΚΡΙΤΗΡΙΟ ΕΠΙΤΥΧΙΑΣ Η ΑΠΟΤΥΧΙΑΣ ΕΝΟΣ
ΚΑΡΑΓΚΙΟΖΟΠΑΙΚΤΗ ΕΙΝΑΙ ΠΡΩΤΑ Η
ΘΕΤΙΚΗ ΑΝΤΑΠΟΚΡΙΣΗ ΤΟΥ ΚΟΙΝΟΥ ΤΟΥ...

Στη διάρκεια της παράστασης του Μπάμπη Μακρή

προκάλεσαν το ενδιαφέρον μου οι αντιδράσεις μιας ομάδας πιτσιρικιών Ρομά, που είχαν τρυπώσει τσάμπα κάτω από τις ξύλινες κερκίδες, και έβλεπαν το θέαμα σκασμένα στα γέλια. Αυτή η εικόνα των μικρών παιδιών που ξεκαρδίζονται με τ' αστεία του Καραγκιόζη, αποτυπώνει γνήσια αυτό που ίσως να ήταν κάποτε το αυθεντικό και πρωταρχικό κοινό, που ανέδειξε τόσο αγαπητή και μεγάλη την τέχνη του Καραγκιόζη, σ' όλη την Ελλάδα.

Φτώχεια, αμορφωσιά, εξυπνάδα, πονηριά, αλλά και αμείλικτη απόρριψη της σκαρταδούρας, και συγχρόνως αδέκαστη αποδοχή του καλού θεάματος και ακροάματος. ΚΑΙ ΟΛΑ ΑΥΤΑ ΣΤΟ ΤΣΑΜΠΑ... ΘΕΑΜΑ, αυτό που οδηγούσε τα πιτσιρικά της φτωχολογιάς να τρυπώνουν στους μπερντέδες της δεκαετίας του '50 και του '60, και κάποια απ' αυτά να γίνουν αργότερα τα ίδια καλλιτέχνες. Χαρακτηριστικό παράδειγμα στη δεκαετία του '30, ο πάμπτωχος Ορέστης

Βακάλογλου, ένα προσφυγόπουλο πεινασμένο που παρακολουθούσε κρυφά Καραγκιόζη στην Πάτρα, και όπως και δεκάδες άλλοι εξελίχτηκαν σε σπουδαίους Καραγκιοζοπαίκτες, τιμώντας την τέχνη αυτή. Ναύπλιο, 31-8-2018, τα παιδιά μου καθισμένα στις ξύλινες κερκίδες, κρατούσαν στα χέρια τους, από μία σελίδα Α4, με μία τυπωμένη φιγούρα του Καραγκιόζη κι ακριβώς από πίσω τους, τα «γυφτάκια» τις κοιτούσαν.

«Παιδιά μου», τους είπα, «Δεν δίνετε, σας παρακαλώ, τις φιγουρίτσες που κρατάτε στα παιδάκια που κάθονται πίσω μας, και που αγαπάνε τον Καραγκιόζη ;» Και το έκαναν. Ίσως κάποτε, κάποιο απ' αυτά τα παιδάκια να βρει μία ευκαιρία στην ζωή του και να γίνει κι αυτό καλλιτέχνης. Οι Ρομά εξάλλου στήριξαν το δημοτικό και το λαϊκό μας τραγούδι, αλλά και τον ελληνικό Καραγκιόζη με τη μουσική τους κι αυτό είναι κάτι που δεν πρέπει να ξεχνάμε.

Συμβολή στην έντεχνη απόδοση του Ερωτόκριτου στο Θέατρο Σκιών

Σκέψεις και προσπάθειες ενός караγκιοζοπαίκτη

Του Γιάννη Χατζή

Καλλιτέχνη του Θεάτρου σκιών

Χρόνια πολλά πριν θαυμαστής κι εγώ όπως και τόσοι άλλοι, του αριστουργήματος του Βιτσέντζου Κορνάρου Ερωτόκριτος, αξιώθηκα να γνωρίσω τη διασκευή του επικού αυτού έργου, για τον ονειρώδη κόσμο του ντόπιου Θεάτρου Σκιών, μέσα από χειρόγραφο κείμενο του Βασίλαρου, τις διηγήσεις του Βάγγου και τις παραστάσεις του Ευγένιου Σπαθάρη στα δέκα τηλεοπτικά επεισόδια της εκπομπής «Ερωτόκριτος με το Θέατρο Σκιών του Ευγένιου Σπαθάρη», στην ΕΡΤ 1 το 1984 και τις επαναλήψεις που έγιναν στην κρατική τηλεόραση και το κανάλι της Βουλής. Ο Ευγένιος Σπαθάρης δεκαπέντε χρόνια περίπου μετά, στο πλαίσιο του θεάματος «Δρόμοι για τον Ερωτόκριτο» παρουσίασε τμήματα του έργου σε συνεργασία με τον Λουδοβίκο των Ανωγείων και τον Ψαραντώνη. Η Ανθούλα Χοτζάκογλου σε ανακοίνωση της στο 1^ο Διεθνές Κρητιλογικό Συνέδριο (Χανιά. 1-8 Οκτωβρίου 2006) με θέμα τη

«Μεταφορά του Ερωτόκριτου στο Ελλαδικό και Κυπριακό Θέατρο Σκιών», μας πληροφορεί ότι Ερωτόκριτο παρουσίασαν ακόμη και οι караγκιοζοπαίκτες Κώστας Μάνος, Χριστόδουλος Αντωνιάδης (Πάφιος), Σπύρος Κούζαρος, Μάνθος Αθηναίος, Παναγιώτης Μιχόπουλος, Ορέστης, Θανάσης Σπυρόπουλος, Νίκος Μπλαζάκης, Χρήστος Στανίσης, Ηλίας Καρελλάς. Τελευταία ο Σωκράτης Κοτσορές, παρουσίασε την παράσταση του Ερωτόκριτου στο Ζάππειο, στο 48ο Φεστιβάλ Βιβλίου, στις 3/9/2019, στην εκδήλωση «Η λογοτεχνία στη σκηνή του Θεάτρου Σκιών», όπου μεταξύ άλλων μίλησαν για το έργο οι караγκιοζοπαίκτες Μ. Χατζάκης και Τάσος Κούζαρος.

Με παρότρυνση του μελετητή του θεάτρου σκιών και караγκιοζοπαίκτη Τάσου Κούζη (Κούζαρος) και θέλοντας να συμβάλω στην έρευνα και τη μελέτη της παρουσίας του Ερωτόκριτου στο μπερντέ του Караγκιόζη, θα προσπαθήσω να αναπτύξω τα συναισθήματα, τους στόχους και τις προσπάθειές μου για μια

νέα δικιά μου εκδοχή διασκευής του έργου.

Την Κρήτη την είχα γνωρίσει από μικρός μέσα από τα κείμενα του Νίκου Καζαντζάκη και του Παντελή Πρεβελάκη, που διερευνούσαν και πρόβαλαν την Κρητική ψυχή και ιστορία. Όμως ο Ερωτόκριτος του Β. Κορνάρου και μάλιστα ο ποιητικός του λόγος, ήταν το έναυσμα που με ώθησε στο να ασχοληθώ με την ιστορική και πολιτισμική υπόσταση της Κρήτης, σε σχέση με το ελληνικό Θέατρο Σκιών. Η πρώτη μου γνωριμία με το έργο ήταν στα μικρά μου χρόνια, μέσα από το τεύχος των «Κλασικών Εικονογραφημένων» των εκδόσεων της Ατλαντίδας «Ερωτόκριτος». Αργότερα σε παλιά τεύχη εφημερίδων, ανακάλυψα κάποιες συνέχειες του «Ο Ερωτόκριτος και η Αρετούσα», μια διασκευή σε πεζό του Γ. Ρούσσου και εικονογράφηση Φωκίωνα Δημητριάδη, που δημοσιεύονταν σε συνέχειες στα «Αθηναϊκά Νέα», το φθινόπωρο του 1941.

Σύμφωνα με συνέντευξη του Βάγγου στην Α. Χοτζάκογλου πολλοί καραγκιοζοπαίκτες είχαν γνωρίσει τον Ερωτόκριτο από το λαϊκό τεύχος, των 48 περίπου σελίδων, της σειράς «Λαϊκή και κινηματογραφική βιβλιοθήκη» «Ερωτόκριτος και Αρετούσα» των εκδόσεων Αλ. και Ευαγ. Παπαδημητρίου. Πληροφορικά, διασκευές του έργου έγραψαν οι Γ. Τσουκαλάς (Εκδ. Αρ. Παπαδημητρίου), ο Ν. Ρούτσος, Θ. Συναδινός κ.λπ, ακόμη έγιναν και πολλές θεατρικές διασκευές, που παρουσιάστηκαν πανελλαδικά στο θεατρικό παλκοσένικο.

Προσωπικά δεν ενδιαφερόμουν για τις διασκευές του έργου σε πεζό λόγο, τα κίνητρα μου ήταν παιδευτικά και η ανησυχίες μου λογοτεχνικές. Έπρεπε τα παιδιά να γνωρίσουν τον ποιητικό λόγο και το λογοτεχνικό, ηθογραφικό και λαογραφικό πλούτο του Κορνάρου. Όταν όμως άρχισα να ασχολούμαι με τη δραματοποίηση του έργου και να γνωρίζω διάφορες άλλες πηγές (ιστορικές, μουσικές, ποιητικές κ.λπ), με σκοπό τη λειτουργική ένταξη τους στα δρώμενα της παράστασης, οι στόχοι μου υπερέβησαν τους αρχικούς σκοπούς μου. Δεν ήταν πια απλά πρόθεση μου ν' αναδείξω τον κόσμο του Κορνάρου, αλλά και τον

κόσμο και την ψυχή της Κρήτης. Από άποψη μοτίβου του έργου, δεν ήθελα μόνο ν' αποδώσω στους θεατές μια ερωτική περιπετειώδη ιστορία, αλλά μια πιο σύνθετη εικόνα, ένα πολιτισμικό παζλ, απ' όλο αυτό το ζυμάρι, που έπλασε στο διάβα των καιρών τη χιλιотραγουδισμένη κρητική καθημερινότητα. Ίσως αυτό να είναι η πιο σοβαρή πλευρά του εγχειρήματός μου, κάτι που βοηθά μια πιο ουσιαστική κι ολοκληρωμένη γνωριμία με την Κρήτη, πολύ πέραν του φολκλόρ και τις τουριστικές παρεμβολές και αναζητήσεις.

Τη σπουδαιότητα του έχει και το γεγονός ότι η οπτική γωνία μου δεν συσκοτίζεται από την εντοπιότητα κι αυτό βοηθά στην αλληλογνωριμία, και την πιο μεστή κι αποτελεσματική σε θεατρικές σταθερές και κώδικες επικοινωνίας λειτουργία της ανταπόκρισης των θεατών με τα δρώμενα του μπερντέ. Έτσι το χιούμορ πηγάζει αυθόρμητα από το «είναι» κι όχι από το «φαίνεσθαι» της εικόνας και του λόγου

και δεν είναι μια καρικατούρα και γελοιογραφική εκδοχή τους.

Με μεγάλο σεβασμό στην ιστορία του Ερωτόκριτου και της Αρετούσας, τα «λυχνάρια του μπερντέ» μετουσιώνουν, μ' ευαισθησία κι αλάνθαστο λαϊκό κριτήριο, τον αρμονικό και ζωηρό λόγο του ποιητή σ' εικόνα, με τη δύναμη και την ποίηση της σκιάς. Ένας ύμνος στην αγάπη και την παλικαριά, σε γλώσσα λαϊκή, γεμάτος κρητική μουσική.

Οι δυο ερωτευμένοι θα «περάσουν από χίλια κύματα», σ' ένα κόσμο διακρίσεων, με τραγικές προεκτάσεις, που όχι σπάνια απαντώνται στο «σύγχρονο» κόσμο μας. Η στάση και

το αίσθημα της Αρετούσας, την αναδεικνύουν σαν υπέρμαχο και πρόδρομο της γυναικείας χειραφέτησης, την ώρα που ο Ερωτόκριτος αντί για το μισέμο που του επιβάλει ο Ρήγας, ορθώνει το ανάστημα, το λόγο και την αντρείοσύνη του, προίκα βαρυσήμαντη για την καρδιά της Αρετούσας και την εξέλιξη του μύθου και των δρώμενων της παράστασης.

Κι ο Καραγκιόζης; Υπηρέτης στου Ερωτόκριτου τη χάρη, σαν χορός αρχαίου ελληνικού δράματος,

θα συμπάσχει με τον ήρωα, θα σχολιάζει χωρίς μελοδραματισμούς και θ' αρθρώνει το δικό του απομυθοποιητικό λόγο, απηχώντας τη λαϊκή άποψη για πρόσωπα και πράγματα, τη μοσχοαναθρεμμένη στο χρόνων το διάβα, από τις εκδηλώσεις της δημόσιας κοινωνικής ζωής. Διακωμωδώντας τον λυράρη που ανοίγει την παράσταση με τους γνωστούς στίχους «Του κύκλου τα γυρίσματα....» μονολογεί:

Στου χρόνου τα γυρίσματα που ανεβοκατεβαίνουν και τη λαδιά πάντα οι άρχοντες την τρώνε και παχαί-
νουν

και των αρμάτων οι ταραχές, έχθρητες και τα βάρη
πάντα μαθαίνουν κούρεμα στου δόλιου κασιδιάρη,
ο έρωτας σαν τον καιρό ανεβοκατεβαίνει
κι από τα μάτια πιάνεται και στην κοιλιά πηγαίνει.

Πεινάω, πεινάω ρε παιδιά και μέσα στην λιγούρα
θα ψάλλω αυτή που αγαπώ με πόνο και τρεμούλα.

Και συνεχίζει υμνώντας τη φασουλάδα. Αργότερα τσιλιαδόρος σε νυχτερινό ραντεβού του Ερωτόκρι-
του με την Αρετούσα στον κήπο της, αγανακτεί με
την προσφορά λουλουδιών και τα ερωτόλογα τους:

Ερωτόκριτος: Ας ήμουν αύρα της νυχτιάς
μαζί σου ν' αναπνέω
όταν πονείς για να πονώ
κι όταν πονείς να κλαίω.

Αρετούσα: Ας ήμουν αύρα της νυχτιάς
μαζί σου ν' αναπνέω
κι άμα σε χάσω μάτια μου,
ολημερίς θα κλαίω. (Φεύγει).

Κι ο Καραγκιόζης αγανακτισμένος απευθύνεται στον
Ερωτόκριτο:

Καραγκιόζης: Ο έρωας πόρτες δεν κοιτά
όπου βρεθεί κοιμάται
κι εμένα η κοιλίτσα μου
σαν το θεριό βρυχάται.
Πεινάω ρε, πεινάω, πεινάω, πεινάω. Ουουν από
δω. Κάντε μου τη χάρη με τις αγάπες και τα λου-
λούδια. Εκτός από τα τριαντάφυλλα υπάρχουν
και τα σπανάκια ρε. Υπάρχουν και τα σπανάκια.

Την κατάληξη του πολυβασανισμένου έρωτα των
δυο νέων και της παράστασης, αποδίδουν γλαφυρά
τα λόγια του Ερωτόκριτου στην Αρετούσα:

Γελούν της χώρας τα βουνά
κι οι στράτες καμαρώνουν,
όλα γρικόουν κρυφές χαρές
κι όλα μας στεφανώνουν.

Το έργο τελειώνει με την εμφάνιση της φιγούρας του
λυράρη που τραγουδά:

Στου κύκλου τα γυρίσματα που ανεβοκατεβαίνουν,
του έρωτα οι στόρησες ριζώνουν και δε βγαίνουν.

Κάποιοι τις λεν τραγουδιστά, άλλοι σαν παραμύ-
θια

μία φορά ή τώρα δα; Ψέματα ή αλήθεια;

Ας τραγουδήσουμε μαζί, θέλει η αγάπη θάρρος,
σαν τούτη όπου έγραψε Βιτσέντζος ο Κορνάρος.

Ο λυράρης φεύγει και εμφανίζεται ο Καραγκιόζης.

Καραγκιόζης: Ο Ρωτόκριτος; Αυτός....;

Εκέρδισε τους κόπους του, έσμιξε με εκείνη
στον κόσμο τέτοια πεθυμιά και σμίξη δεν εγίνει.
Ωσάν αγάπησε αυτός, θαρρώ στον κόσμο άλλος
ποτέ να μην αγάπησε μικρός, μήτε μεγάλος.

Τραγουδιστής θα γίνω εγώ και μαντιναδολόγος
και κάποια μέρα θα μετρώ τις μύγες των αλόγων.

Χωρίς φαϊ, χωρίς μεζέ εγώ δεν τραγουδάω
ή με κερνάτε τώρα δα ή σ' άλλη πόρτα πάω.

Μ' αν τώρα άρεσαν πολύ όλα στην αφεντιά σας
κεράστε με μωρέ παιδιά με το χειροκρότημα σας.

Ακούγεται μουσική πεντοζάλη. Ο Καραγκιόζης χο-
ρεύει κι αποχαιρετά το κοινό.

* * *

Στην πολυπρόσωπη αυτή παράσταση έγινε μεγά-
λη και κοπιαστική προσπάθεια να χρησιμοποιηθεί
στους διάλογους, όπου ήταν δυνατό, αυτούσιος ο
ζωντανός ποιητικός λόγος του Κορνάρου. Βρήκαν
ακόμα τη θέση τους κρητικές μαντινάδες. Άλλωστε
σκοπός του όλου δραματουργικού τούτου εγχειρή-
ματος ήταν να παντρέψει την ποίηση του Κορνάρου
με το ντόπιο θέατρο σκιών, τη δημώδη και λαϊκή ποί-
ηση μας και τη κρητική μουσική.

Η παράσταση είναι προϊόν πολύτροπης και πο-
λύχρονης προσπάθειας για το συγκερασμό της λό-
γιας και δημώδους παράδοσης μας, με την αισθη-
τική του θεάτρου Σκιών. Παίχτηκε πολλές φορές και
κάθε φορά η ενεργή συμμετοχή των θεατών, ιδιαίτε-
ρα των Κρητών, που ο Ερωτόκριτος είναι βίωμα και
μέρος της δημόσιας κοινωνικής ζωής τους, συνέβαλλε
στη συνεχή βελτίωση, αυτοπεριορισμό και βελτί-
ωση της παράστασης. Ούτε λίγο ούτε πολύ, η κάθε
παρουσίαση δημιουργούσε τους όρους μιας νέας
αναπροσαρμογής, με αισθητές αλλαγές στο χρόνο
διάρκειας της παράστασης, στην οικονομία και την
αναδιάταξη των σκηνών, την ανάλογη συμμετοχή
της μουσικής κι όχι μόνο.

Οι δυσκολίες του εγχειρήματος όπως και οι προ-
κλήσεις ήταν πολλές, με σπουδαιότερη αυτή της
επιλογής και επιμέλειας των στίχων του Κορνάρου,
που θα επέλεγα να διανθίσουν και να ταιριάζουν με
το μοτίβο που είχα πλάσει. Ήταν τέτοιος ο λυρικός
πλούτος των στίχων, που το πρόβλημα εντοπιζονταν
όχι στους ποιους στίχους θα περιλάμβανα στη δρα-
ματοποίηση μου, αλλά ποιους θα άφηνα έξω. Η επι-

λογή αυτή έγινε σταδιακά από το 1998 έως το 2004 Ένα ακόμα τόλμημα ήταν η επιμέλεια των διαλόγων, ώστε να συνάδουν με το πνεύμα και τον ρυθμό του Κορνάρου. Η αντικατάσταση δύσωνων λέξεων για το σημερινό παιδί, με πιο βιωματικές και κατανοητές λέξεις, χωρίς να διαταράσσεται το ερμηνευτικό τους περιεχόμενο. Ένα άλλο μέλημα ήταν η σωστή παρουσία και συσχετισμός του ανατρεπτικού μεν αλλά με οξυδέρκεια προσγειωμένου λόγου του Καραγκιόζη, έτσι ώστε να μην ανατρέπεται με υπερβολές το ύφος και το ήθος του δραματουργού Κορνάρου. Το έργο δεν έπρεπε να είναι μια κωμωδία με πολλά από τα γνωστά γκαγκ και καθιερωμένα αστεία του μπερντέ, ούτε μια περιπέτεια όπου οι μονομαχίες θα μετέτρεπαν την υπόθεση σε μια εντελώς αποπροσανατολιστική για τις παιδευτικές προθέσεις μου εξέλιξη και φυσικά όχι ένα μελό. Αποδέχτηκα τις μορφολογικές σταθερές του Κορνάρου, που έχουν παράγει ένα πολιτισμικό σύνολο της εποχής, αλλά με μεγάλο σεβασμό τις ενέταξα στις ανάγκες της παράστασης και των διαθέσιμων στον καραγκιοζοπαίκτη τεχνικών μέσων, όμως έτσι είναι και η κάθε προσπάθεια δραματοποίησης. Έχοντας υπ' όψη μου, ότι το παιδί ταυτίζεται με τον ήρωα σε μια διαδοχή φανταστικού και πραγματικότητας, επιχείρησα να προβάλλω εκείνα τα στοιχεία του Ερωτόκριτου που θα βοηθούσαν στην κατανόηση των διαβημάτων του ήρωα από τη μια και θα συνέβαλλαν στην κοινωνικοσυναισθηματική ανάπτυξη των μικρών θεατών από την άλλη.

Το Θέατρο Σκιών είναι ένα θέαμα αυτογνωσίας και επικοινωνίας, ένα μέσο δημιουργικής έκφρασης και ευαισθητοποίησης, που δεν μπορεί σαν τέχνη ομαδική να λειτουργήσει έξω από τις προσλαμβάνουσες ικανότητες του κοινού του. Οι προθέσεις και οι δεξιότητες του καραγκιοζοπαίκτη καθορίζουν σε πολλά το είδος της παράστασης, τους στόχους και την εμβέλεια της. Μια προσπάθεια δραματοποίησης του Ερωτόκριτου κινδυνεύει να ξεστρατίσει σε εύκολες και συχνά δημοφιλείς ατραπούς της εμπορευματοποιημένης ψυχαγωγίας και του λαϊκισμού, τόσο από αυτούς που την επιχειρούν, όσο κι από αυτούς που τη δέχονται. Έτσι ένα τέτοιο εγχείρημα θα ακροβατεί ανάμεσα στο σεβασμό της θεατρικής μας παράδοσης και των απαιτήσεων ενός ζωντανού θεάτρου σκιών, που θέλει ν' ακολουθεί τη ζωή και τις εξελίξεις της.

Αναμφίβολα η διάνθηση της παράστασης με τραγούδια και μουσικές γέφυρες ήταν μια εξ ίσου κοπιαστική δουλειά. Από την αρχή υπήρξε η άποψη να δοθεί ένα βάρος στη δημόδη κρητική μουσική, στα ριζίτικα, στις μαντινάδες κ.λπ, χωρίς να παραγνωριστούν ένα δυο δημοφιλή έντεχνα μουσικά ακού-

σματα. Η επίτονη αυτή προσπάθεια επιλογής ευοδώθηκε με τη συμβολή του τραγουδιστή Κώστα Πρατσινάκη.

Κοπιαστική από τη μια, πρόκληση από την άλλη, ήταν ο σχεδιασμός κι η κατασκευή των φιγούρων και των σκηνικών. Το θέατρο σκιών είναι κοντά στα τόσα άλλα και θέαμα. Η εικόνα του μπερντέ όχι μόνο υποβάλλει, αλλά συνάμα δίνει πληροφορίες για το χώρο και το χρόνο μέσα στα οποία κινούνται οι ήρωες της παράστασης, ακόμη τα σκηνικά έρχονται με τη σειρά τους να συμβάλουν καλαίσθητα στην εξέλιξη του μύθου και να φορτίσουν συναισθηματικά πρωταγωνιστές, καραγκιοζοπαίκτη και θεατές. Φυσικά στην κατασκευή των φιγούρων και των σκηνικών προτίμησα το κοπιδιαστό χαρτόνι, όχι μόνο γιατί επιθυμούσα να εκμεταλλευτώ στο έπακρο τα πλεονεκτήματα του δισδιάστατου της σκιάς, αλλά γιατί πιστεύω ότι εικόνα της σκιάς που προβάλλει το χαρτόνι, συνάδει άμεσα με τη στιβαρή αλλά γεμάτη χάρη ζωντανά των σκηνών. Έπειτα είναι κι εκείνες οι περιγραφές και εκείνα τα κοσμητικά επίθετα, που βοηθούν και επιτρέπουν στον καλλιτέχνη, να αποδώσει όχι μόνο μια εξωτερική εμφάνιση, ανάλογη των διαθέσεων του Κορνάρου, αλλά και τον ψυχοσυναισθηματικό κόσμο των πρωταγωνιστών του έργου. Έχω τη γνώμη ότι αυτό μόνο με τη χαρτονένια κοπιδιαστή φιγούρα ή σκηνικό επιτυγχάνεται.

* * *

Χατζηαβάτης: (Για τον Ερωτόκριτο)

Κρίμα το παλικάρι. Πολλά κονακιασμένο φρόνιμο, όμορφο και ζαχαροχυμωμένο.

Είναι δεκαοκτώ χρονών, μα έχει γερόντου γνώση. οι λόγοι του είναι τροφή κι η ερμηνεία του βρώση.

Κι όλες οι χάρες που οι ουρανοί και τ' άστρα εγεννήσαν,

όλες τονε μυράνανε όλες τον εστολίσαν.

Ερωτόκριτος: (Για την Αρετούσα).

Καραγκιόζη δεν μπορείς να καταλάβεις.

Την αγαπάω και τ' όνομα της το γλυκό το λένε Αρετούσα

οι ομορφιές της είν' πολλές, τα κάλλη της είν' πλούσια.

Χαριτωμένο θηλυκό πως το 'κανε η φύση

και σαν αυτή δεν είν' άλληνη σ' ανατολή και δύση.

* * *

Τελευταία κι όχι λιγότερο σοβαρή ήταν η προσπάθεια μου να συγκρατήσω τον ενθουσιασμό μου και να περιορίσω το έργο στα ανεκτά όρια μιας παράστασης καραγκιόζη. Βλέπετε ο Ερωτόκριτος είναι ένας ολάνθιστος λειμώνας με μύρια όσα ευωδιαστά άνθη και πιο να πρωτοκόψεις.

Το έργο ξεκίνησε να δραματοποιείται αρχές του

1998, τέλειωσε στις 5-11-1999. Έκτοτε η εμπειρία της μιας παράστασης και οι αντιδράσεις των θεατών έφεραν διορθώσεις, που δοκιμάζονταν στην επόμενη παράσταση. Το έργο πήρε τη τελική μορφή του – αν την πήρε – το 2004. Πρωτοπαίχτηκε στα τέλη του 1999 στη Θεσσαλονίκη στο χώρο της Στρατιωτικής Λέσχης, με τη διοργάνωση της Παγκρήτιας Αδελφότητας Μακεδονίας. Στις 7 Αυγούστου 2000 παίχτηκε στο Φρούριο Κούλε στο Ηράκλειο, παρουσία χιλίων περίπου θεατών και αμέσως μετά στο Φρούριο Γατζάρμπα στη Σητεία, την πατρίδα του Κορνάρου. Η διοργάνωση ήταν της Παγκρήτιας Αδελφότητας Θεσσαλονίκης και της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης Ηρακλείου και τελούσε υπό την αιγίδα του Υπουργείου Μακεδονίας-Θράκης. Παίχτηκε ακόμα και στην Αθήνα σε διοργάνωση της Παγκρήτιας Αδελφότητας της Θεσσαλονίκης και των Αθηνών. Παρουσιάστηκε πάλι στην Αθήνα στην Τεχνόπολη (Γκάζι), στις 24/4/2004 με τη διοργάνωση του Ελληνικού Ιστορικού Λογοτεχνικού Αρχείου ΕΛΙΑ, σε πολυήμερο αφιέρωμα για το θέατρο σκιών στα πλαίσια της Πολιτιστικής Ολυμπιάδας. Πάντοτε η παραστάσεις συνοδεύονταν από κρητική μουσική κομπανία με τραγουδιστή τον Κώστα Πρατσινάκη, που ερμήνευσε τα δεκαπέντε περίπου τραγούδια της παράστασης.

Όμως όπως φάνηκε στην πορεία η δραματοποίηση του Ερωτόκριτου δεν κάλυψε όλες τις πολύπλευρες ανησυχίες μου με τον κόσμο της Κρήτης. Έτσι η ενασχόληση μου ανάμεσα σε πρόσωπα, χρόνια και πεπρωμένα της Μεγαλόνησου, είχε σαν αποτέλεσμα να γράψω για τον μπερντέ του Καραγκιόζη, τα παρακάτω έργα:

- Ο Καραγκιόζης καντηλανάφτης στο Αρκάδι. Ιστορική παράσταση.
- Οι Δροσουλίτες. Ιστορική παράσταση.
- Το μαυρομάνικο μαχαίρι και ξωθικές της νεοραϊδοσπηλιάς. Παράσταση ηθογραφική και λαογραφική.

- Ροδάνθη η Κριτσωτοπούλα. Δραματοποίηση για τον μπερντέ του ποιητικού λαϊκού έργου του Δελλινομιχάλη. Παράσταση ηρωική.

* * *

Έχει εκπλήξεις η ζωή! Που ξέρεις μπορεί η κόκκινη κλωστή η δεμένη στην ανέμη της καρδιάς μας και τη Μεγαλόνησο, να ξαναυφάνει, τα μάγια και το όνειρο μιας παράστασης, μιας καλοκαιριάτικης νυχτιάς για τη λεβεντογέννα Κρήτη. Για ένα πανάκι του ντόπιου θεάτρου σκιών, που «κοίτα να δεις», νεράιδες το υφάνανε με φεγγαραχτίδες κι αυτό. Ας είναι! Ήδη ένας ντελικανή λυράρης έχει πιάσει τη λύρα του και τραγουδώντας μια αναστάσιμη πεντοζάλη είναι σαν να μας λέει:

*Δώσ' του αέρα του χορού
δυνάμωσε τη ζάλα
κι αν λιώσουν τα στιβάνια σου
εγώ σου κάνω άλλα.*

Σαλονίκη 28/9/2019

ΥΓ: Εκτός από τις αναμνήσεις από τις διάφορες επαφές μου με ανθρώπους του Θεάτρου Σκιών, τις εφημερίδες, τα λαϊκά αναγνώσματα και τα χειρόγραφα καραγκιοζοπαικτών του αρχείου μου, χρήσιμα σε πληροφορίες ήταν τα πονήματα της Ανθούλας Χοτζάκογλου και του Δημήτρη Χανού.

Το παραπάνω κείμενο αφιερώνεται με μεγάλο σεβασμό στο πρόσωπο και το έργο του αείμνηστου φίλου και συνεργάτη Μιχάλη Ιερωνυμίδη. Οι γνώσεις, η αγάπη και οι συμβουλές του για την πατρίδα του, ήταν πολύτιμες σε κάθε απόπειρα μου, να προσεγγίσω με τον τρόπο μου την Κρήτη της ιστορίας, των θρύλων και των αιώνων. Εύχομαι να βρεθεί άξιος συνεχιστής της ημιτελούς μελέτης του σχετικά με την παρουσία του Θεάτρου Σκιών στην Κρήτη. Τα πολύτιμα στοιχεία που απέδωσε η πολύχρονη έρευνα του και η ευθυκρισία του, πρέπει να αποδοθούν στους αναγνώστες και τους μελετητές και να συμβάλουν στην περαιτέρω έρευνα.

Όταν ο Καραγκιόζης συνάντησε τη Μέρκελ στα Εξάρχεια

Του Γιάννη Σολδάτου
επιμέλεια: Σωκράτης Κοτσορές

Όταν μπήκε ΕΝΦΙΑ στην καλύβα του Καραγκιόζη και φόρος μεταποίησης στο αυγό που έκανε μια κότα που είχανε, επειδή η Αγλαΐα το τηγάνιζε με αλατοπίπερο, η καραγκιόζικη οικογένεια βρέθηκε άστεγη στο βασίλειο των Εξαρχείων. Σ' αυτό το ιδιότυπο κράτος εν κράτει ο καθένας διάλεξε τον ρόλο του και άρχισαν να τους επισκέπτονται οι ήρωες του ευρύτερου θιάσου, ως τον Μεγαλέξανδρο και την Ωραία Ελένη. Βασικό πρόσωπο ο Μορφονιός που έγινε πρωθυπουργός και μεγαλώνει η μύτη του ανάλογα με τα ψέματα που λέει. Εκεί θα τους επισκεφτεί μια μέρα και η καγκελάρια Μέρκελ. και τότε:

- ΜΕΓΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ: Είμαι ο Μεγαλέξανδρος ο Μακεδόνας.

- ΑΓΓΕΛΑ: Είμαι η καγκελάρια της Γερμανίας.

ΚΑΡΑΓΚΙΟΖΗΣ: (στην Αγλαΐα). Της πουτάνας το κάγκελο θα γίνει, το 'δα εγώ τ' όνειρο. (Στο φιδάκι το Διαμαντή που τρύπωσε κάτω από το καφάσι). Έξελθε, κατηραμένε όφι, άρχισαν τα όργανα...

Τα Εξάρχεια θυμίζουν καραγκιόζικο σκηνικό. Τρώνε, πίνουν και νηστικοί κοιμούνται. Πέφτει ξύλο και από τον Βεληγέκα και από τον Μπαρμπα-γιώργο. Ρημαδιό κάθε μέρα η παράγκα. Όλες οι φυλές του κόσμου. Λεπτότητα και χοντροκοπιά. Τεμπελιά και εργατικότητα. Κατάσταση θυμοσοφίας. Πού θα πάει; Κάποια στιγμή θα περάσει και η Καγκελάρια από εκεί με τον Μορφονιό μας.

(Από την παρουσίαση στο οπισθόφυλλο του βιβλίου)

Κριτικές

Ο Γιάννης Σολδάτος δεν είναι νέος συγγραφέας. Είναι κινηματογραφικός σκηνοθέτης, θεατρικός, πεζογράφος και ο έγκυρος ιστορικός του νεοελληνικού κινηματογράφου. Και κάτι επίσης σημαντικό: ως εκδότης έχει εκδώσει τα άπαντα πολλών μετακαμπανελλικών θεατρικών συγγραφέων! Αρκετά θεατρικά του έχουν ήδη παιχτεί. Συχνά αφιχνιδιάζει με τις θεατρικά απροσδόκητες συ-

ναντήσεις ελλήνων δημιουργών που πιθανόν δεν συναντήθηκαν στη ζωή: π.χ. Βιζυηνός στο ψυχιατρείο με τον Παπαδιαμάντη! Βέβαια, αυτές οι συναντήσεις είναι πλέον ευρωπαϊκή μόδα και έχουμε δει απροσδόκητες πάντα συναντήσεις ψυχιάτρων, ατομικών φυσικών, μουσικών συνθετών κτλ. Μια φόρμα που χωράει τέτοιου ποιού αξιοποίηση είναι ο Καραγκιόζης. Οι χάρτινοι ήρωες του παραδοσιακού αυτού θεάματος κατά καιρούς έχουν συναντηθεί με τον Μεγαλέξαντρο, τον

Καραϊσκάκη, τον λήσταρχο Νταβέλη, αλλά έχουν ταξιδέψει και με διαστημόπλοιο στη Σελήνη, όπως και στις Βρυξέλλες και την Κοινή Αγορά. Ο Φώτος Πολίτης έχει γράψει θεατρική σάτιρα Καραγκιόζης ο Μέγας, ο Θεόδωρος Συναδινός με Καραγκιόζη τη Μαρίκα Κοτοπούλη, ο Γιώργος Σκούρτης με τον Λαζάνη, ο Αβδελιώδης, πρόσφατα ο καθηγητής Βιβλιάκης. Καραγκιόζη έγραψαν για το θέατρο και ο Ρώτας και ο Αλέξης Δαμιανός και στον κινηματογράφο με καραγκιόζοπαίχτη τον Καζάκο ο Λευτέρης Ξανθόπουλος. Ο Σολδάτος συναντά τις φιγούρες του Καραγκιόζη με την κυρία Μέρκελ και τους μετανάστες που ξεβράζονται νεκροί ή ζωντανοί στα ελληνικά νησιά. Και εξαντλεί όλα τα ευρήματα του μπερντέ με μια σάτιρα ευθεία και κυνική μεταφέροντας τα ήθη των σκιών στους σκιδώδεις ανθρώπους που κυβερνούν διαχρονικά αυτόν τον τόπο: Χατζηαβάτηδες, Μπαρμπαγιώρηδες, Σταύρακες, Σιόροι Διονύσιοι, Κολλητήρια. Απλώς τη θέση του πασά έχει πάρει η γερμανίδα πρωθυπουργός που μοιράζει λεφτά, οφίκια, ψίχουλα και Μνημόνια. Και η όλη κρίση του συστήματος, είναι παρούσα, με μετανάστες, φυγάδες και εξορίστους. Την πολύ καλή θεατρική ανάγνωση σκηνοθέτησε ο Δημήτρης Παντελιάς και έντυσε η Ιωάννα Τσάμη. Μουσική και τραγούδια έπαιξε με ορχήστρα επί σκηνής ο Πανίνος Δαμιανός. Τον ρόλο του Καραγκιόζη έπαιξε έξοχα ο Γεράσιμος Γεννατάς [...]. Κώστας Γεωργουσόπουλος, Τα Νέα, 9.10.2017

Ένα παιγνιώδες έργο και μια άκρως ευφυής σάτιρα στο γνωστό ύφος του συγγραφέα, ίσως το καλύτερο και το πιο εύστοχο από όσα μας έχει παρουσιάσει ως

τώρα. Μια γραφή γελαστική και μια απόδοση σκηνική ξεκαρδιστική (σκηνοθεσία του Δημήτρη Παντελιά). Με τον εξαίρετο Γεράσιμο Γεννατά (Καραγκιόζης) και με τους πολύ καλούς Ευγενία Αποστόλου, Τατιάνα Παπαμόσχου [...]. Λέανδρος Πολενάκης, Αυγή, 9.10.2017 Σε διακριτική, υπογραμμιστική σκηνοθεσία τού πάντα σεμνού και ταλαντούχου Δημήτρη Παντελιά όπως την απολαύσαμε στο Θέατρο Τέχνης της Φρυνίχου, στα πλαίσια του Φεστιβάλ «Αναλόγιο 2017» της οργανωτικής, ακάματης και αυτοθυσιαστικής Σίσσυς Παπαθανασίου. Εξαιρετική αναβίωση του πανάρχαιου θεάτρου σκιών με στοιχεία από την Αθηναϊκή επιθεώρηση κι από το σύγχρονο διαδραστικό μεταμοντέρνο θέατρο. Ο σκηνοθέτης, καθηγητής κινηματογράφου και συγγραφέας Γιάννης Σολδάτος επέτυχε να ανανεώσει ένα είδος δημοφιλές κυρίως στα παιδιά και να το καταστήσει πολιτική σάτιρα υψηλού βεληνεκού και διεθνών προδιαγραφών. Λίγο πριν τις γερμανικές εκλογές η Γερμανίδα καγκελάριας κι ο Έλληνας πρωθυπουργός, συναντώνται επί σκηνής και μπροστά από το μπερντέ της Ιστορίας για να συνομιλήσουν κωμικά για τους άστεγους, τους πρόσφυγες, τους αναξιοπαθούντες, εκείνους που όχι μόνο δεν έχουν να πληρώσουν ΕΝΦΙΑ, αλλά δεν έχουν στον ήλιο μοίρα, γενικώς. Ο καθηραμένος όφιος λέγεται Διαμαντής κι ο Μέγας Αλέξανδρος προσπαθεί να τον ξετρυπώσει... Ο συμπαθής και δημοφιλής Καραγκιόζης πήρε σάρκα και οστά χάρη στον εκπληκτικό ηθοποιό Γεράσιμο Γεννατά. Εξαιρετική η μουσική και η σύνολη παρουσία του Πανίνου Δαμιανού, γιου του μοναδικού και αξέχαστου Αλέξη Δαμιανού [...]. Κωνσταντίνος Μπούρας, Γράφειν, 25.9.2017

Ο δημοφιλής ήρωας του Ελληνικού θεάτρου σκιών, αποδιωγμένος από την καλύβα του, άστεγος στα Εξάρχεια, ζει νέες περιπέτειες στην Ελλάδα της κρίσης. Το κείμενο, σκωπτικό, σε επιθεωρησιακή φόρμα με τα στιγμιότυπα να ακολουθούν το ένα το άλλο, μας παρουσιάζει τις γνωστές, κλασικές φιγούρες του καραγκιόζη σε θεατρικούς ρόλους, προσθέτοντας και «επιτιμους» καλεσμένους της ευρύτερης μυθολογίας του, με γκεστ σταρ, ένα πολυσυζητημένο, πολιτικό πρόσωπο, την νικήτρια των πρόσφατων Γερμανικών εκλογών, Άνγκελα Μέρκελ, η οποία, ως εφιάλτης μάλλον παρά ως άγγελος, έχει μπει στη ζωή μας τα τελευταία χρόνια, παίζοντας το ρόλο του Πασά στον οντά μας, με τις ευλογίες της εκάστοτε ηγεσίας μας. Η πλοκή δεν ακολουθεί την κλασική δομή της δραματοουργίας του θεάτρου σκιών όπου ο ήρωας καραγκιόζης έρχεται αντι-

Οι ηθοποιοί της παράστασης

μέτωπος με μια πρόκληση και ακολουθεί η σύγκρουση για να ολοκληρωθεί η παράσταση με την αίσια φαινομενικά αλλά απαίσια κατά βάθος λύση. Προτιμάει εδώ η δραματουργία να μας κάνει μια επιθεωρησιακού τύπου ξενάγηση στους ήρωες έτσι όπως θα μπορούσαν να έχουν διαμορφωθεί στις μέρες μας μέσα από τις κοινωνικοπολιτικές αλλαγές που ενέσκηψαν στον 21ο αιώνα και κυρίως την πολυσυζητημένη οικονομική κρίση. Στον αυθεντικό Καραγκιόζη υπάρχει πάντα η αντίφαση ανάμεσα στο σωστό για να πράξεις και στο αναγκαίο ώστε να επιζήσεις. Ο καραγκιόζης βιώνει αυτή την αντίφαση με τον τρόπο του μέσου ανθρώπου, του αδύναμου όντος που παρασύρεται από τις συνθήκες κι εγκαταλείπεται στη μοίρα του αρνούμενος να έρθει αντιμέτωπος με αυτήν και να την αλλάξει. Ο χλευασμός για τα πάντα και τους πάντες των ηρώων του θεάτρου αυτού, συμπεριλαμβανομένων όλων των προσώπων και με πρωτεύοντα τον εμβληματικό καραγκιόζη, γίνεται εν τέλει ένα εργαλείο αυτογνωσίας αλλά μόνο στην περίπτωση που ο θεατής δεν θα ταυτιστεί με τον απόγονο αυτό των αρχαίων καλίκαντζάρων και θα μπορέσει να δει καθαρά πως τόσο όσο τον σώζει ο καραγκιόζης μέσα του αλλά τόσο και τον τρώει. Όμως στη δραματουργία αυτή του Σολδάτου οι αντιθέσεις τέτοιου τύπου εξομαλύνονται καθώς οι ήρωες εμφανίζονται όχι ως οι μορφές ενός κόσμου που κατατρώνει με διάφορους τρόπους τον εαυτό του αλλά ως οι νοσταλγικές φιγούρες από το παρελθόν που διατηρώντας κάποια εξωτερικά τους γνωρίσματα σαν πολύτιμες αποσκευές, εισχωρούν στο παρόν διεκδικώντας να εγείρουν όχι την συνείδηση αλλά τη συγκίνηση του κοινού. Τι θα ήταν ο Καραγκιόζης σήμερα; Ένας άστεγος των Εξαρχείων, ένας αναρχικός, ένα παρακρατικό στοιχείο;

Κάποιος που αντιστέκεται, έστω και χαλαρά, έστω και μέσα από τον λόγο χωρίς να τολμάει την πράξη; Μα ουδέποτε υπήρξε κάτι τέτοιο, ο αρχετυπικός ήρωας των σκιών της παιδικής μας ηλικίας. Πάντα πάλευε για μια θέση στην κοινωνία των ευνοημένων, ήθελε να εισχωρήσει στα άδυτα της εξουσίας, ενστερνίζονταν διάφορες ιδιότητες που δεν κατείχε για να κερδίσει έστω κι ένα από τα ψίχουλα που θα έπεφταν από το τραπέζι του ισχυρού, τον οποίο δεν εκτιμά μεν, αλλά δεν διστάζει καθόλου και να κολακέψει με κάθε τρόπο αρκεί αυτό να του αποφέρει κάποιο κέρδος. Ποιος λοιπόν θα ήταν σήμερα ο καραγκιόζης; Ποιος θα ήταν ο Έλληνας εκείνος του 21ου αιώνα που κοιτάζοντας τον εαυτό του στον καθρέφτη της ιστορίας θα έβλεπε το είδωλο του αρχετυπικού αυτού κομπιναδόρου του

Από την πρεμιέρα της παράστασης

προηγούμενου αιώνα; Ένα ερώτημα για συγγραφείς κι όχι μόνο... Ο σκηνοθέτης του αναλογίου, Δημήτρης Παντελιάς, έστησε ένα λαϊκό θέαμα, αστείο, συγκινητικό, με ονειρική ατμόσφαιρα αντλημένη από την αισθαντική παράδοση του μαγικού ρεαλισμού, εναρμονισμένο με τα υπέροχα μουσικά σχόλια, τραγούδια και γέφυρες, ένα μιούζικαλ που κρατιέται από την άγκυρα της ανάγνωσης του κειμένου χωρίς όμως να «προσγειώνεται» στο λόγο σαν τυπικό αναλόγιο. Αντιθέτως το νιώθουμε να ελίσσεται ανάμεσα στην ανάγνωση και την ερμηνεία, με κυρίαρχη τη δεύτερη και να απογειώνεται σε στιγμές έντασης ως θέαμα-θέατρο. Θα μπορούσε λοιπόν εύκολα να μετασχηματιστεί σε παράσταση αυτό το ατμοσφαιρικό αναλόγιο, το έντεχνα σκηνοθετημένο, που υποκριτικά απογειώνει ως κορυφαίος ενός χορού ρακένδυτων νεοελλήνων, ο Γεράσιμος Γεννατάς πλαισιωμένος από μια πλειάδα εξαιρετικών ηθοποιών. Ο έμπειρος θεατρίνος, με το διεισδυτικό του χιούμορ, το πικρό και σαρκαστικό βλέμμα, την ικανότητα να μαγνητίζει το κοινό του, καταφέρνει να μας δώσει την εικόνα ενός Καραγκιόζη διπολικού, γλυκόπικρου, μαγνητικού και ταυτόχρονα ηττημένου. Θα ξεχωρίσω επίσης από την πλειάδα των ηθοποιών που λειτούργησαν με συντονισμό και εξαιρετική χημεία σαν σύνολο, τον Ιωσήφ Ιωσηφίδη, βαθύ και εφευρετικό σε όποιο ρόλο κι αν έχει αναλάβει, τον Αυγουστίνο Ρεμούνδο, άμεσο κι αυθεντικό και την εύθραυστη Ευγενία Αποστόλου, μια ηθοποιό γεμάτη αποχρώσεις και με πλούσια υποκριτική γκάμα. Ατμοσφαιρική η σκηνή στην οποία οι ηθοποιοί μετατρέπονται σε σκιές πίσω από μια «οθόνη» και συγκινητικό το φινάλε με την ει-

κόνα του Άη Λαού κυρίαρχη να φωτίζει την υποσυνείδητη σχέση μας με τον αρχετυπικό κυρ Καραγκιόζη και τον κόσμο του, έναν ήρωα που σαν κι αυτόν «συλλογείται» ο λαός μας, από αυτόν θα ήθελε να αποδεσμευτεί σαν νοοτροπία και μοίρα και τούτον πάλι αναζητά ως υπόδειγμα σε καιρούς ένδειας όπως αυτός που τώρα διανύουμε. Μαρία Κυριάκη, Επί Σκηνής, 27.9.2017

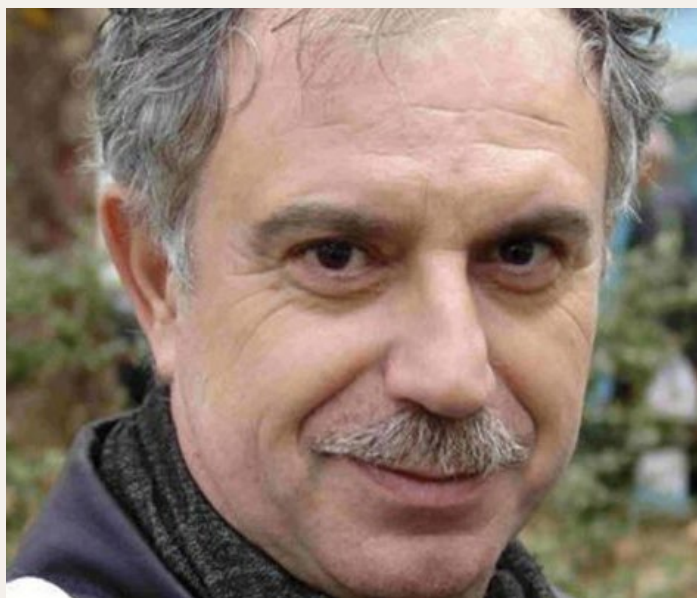
Ο δημοφιλής ήρωας του Ελληνικού θεάτρου σκιών, αποδιωγμένος από την καλύβα του, άστεγος στα Εξάρχεια, ζει νέες περιπέτειες στην Ελλάδα της κρίσης. Το κείμενο, σκωπτικό, σε επιθεωρησιακή φόρμα με τα στιγμιότυπα να ακολουθούν το ένα το άλλο, μας παρουσιάζει τις γνωστές, κλασικές φιγούρες του καραγκιόζη σε θεατρικούς ρόλους, προσθέτοντας και «επίτιμους» καλεσμένους της ευρύτερης μυθολογίας του, με γκεστ σταρ, ένα πολυσυζητημένο, πολιτικό πρόσωπο, την νικήτρια των πρόσφατων Γερμανικών εκλογών, Άνγκελα Μέρκελ, η οποία, ως εφιάλτης μάλλον παρά ως άγγελος, έχει μπει στη ζωή μας τα τελευταία χρόνια, παίζοντας το ρόλο του Πασά στον οντά μας, με τις ευλογίες της εκάστοτε ηγεσίας μας. Η πλοκή δεν ακολουθεί την κλασική δομή της δραματουργίας του θεάτρου σκιών όπου ο ήρωας καραγκιόζη έρχεται αντιμέτωπος με μια πρόκληση και ακολουθεί η σύγκρουση για να ολοκληρωθεί η παράσταση με την αίσια φαινομενικά αλλά απαίσια κατά βάθος λύση. Προτιμάει εδώ η δραματουργία να μας κάνει μια επιθεωρησιακού τύπου ξενάγηση στους ήρωες έτσι όπως θα μπορούσαν να έχουν διαμορφωθεί στις μέρες μας μέσα από τις κοινωνικοπολιτικές αλλαγές που ενέσκηψαν στον 21ο

Όλοι οι συντελεστές επί σκηνής

αιώνα και κυρίως την πολυσυζητημένη οικονομική κρίση. Στον αυθεντικό Καραγκιόζη υπάρχει πάντα η αντίφαση ανάμεσα στο σωστό για να πράξεις και στο αναγκαίο ώστε να επιζήσεις. Ο καραγκιόζης βιώνει αυτή την αντίφαση με τον τρόπο του μέσου ανθρώπου, του αδύναμου όντος που παρασύρεται από τις συνθήκες κι εγκαταλείπεται στη μοίρα του αρνούμενος να έρθει αντιμέτωπος με αυτήν και να την αλλάξει. Ο χλευασμός για τα πάντα και τους πάντες των ηρώων του θεάτρου αυτού, συμπεριλαμβανομένων όλων των προσώπων και με πρωτεύοντα τον εμβληματικό καραγκιόζη, γίνεται εν τέλει ένα εργαλείο αυτογνωσίας αλλά μόνο στην περίπτωση που ο θεατής δεν θα ταυτιστεί με τον απόγονο αυτό των αρχαίων καλικάντζάρων και θα μπορέσει να δει καθαρά πως τόσο όσο τον σώζει ο καραγκιόζης μέσα του αλλά τόσο και τον τρώει. Όμως στη δραματουργία αυτή του Σολδάτου οι αντιθέσεις τέτοιου τύπου εξομαλύνονται καθώς οι ήρωες εμφανίζονται όχι ως οι μορφές ενός κόσμου που κατατρώει με διάφορους τρόπους τον εαυτό του αλλά ως οι νοσταλγικές φιγούρες από το παρελθόν που διατηρώντας κάποια εξωτερικά τους γνωρίσματα σαν πολύτιμες αποσκευές, εισχωρούν στο παρόν διεκδικώντας να εγείρουν όχι την συνείδηση αλλά τη συγκίνηση του κοινού. Τι θα ήταν ο Καραγκιόζης σήμερα; Ένας άστεγος των Εξαρχείων, ένας αναρχικός, ένα παρακρατικό στοιχείο; Κάποιος

που αντιστέκεται, έστω και χαλαρά, έστω και μέσα από τον λόγο χωρίς να τολμάει την πράξη; Μα ουδέποτε υπήρξε κάτι τέτοιο, ο αρχετυπικός ήρωας των σκιών της παιδικής μας ηλικίας. Πάντα πάλευε για μια θέση στην κοινωνία των ευνοημένων, ήθελε να εισχωρήσει στα άδυτα της εξουσίας, ενστερνίζονταν διάφορες ιδιότητες που δεν κατείχε για να κερδίσει έστω κι ένα από τα ψίχουλα που θα έπεφταν από το τραπέζι του ισχυρού, τον οποίο δεν εκτιμά μεν, αλλά δεν διστάζει καθόλου και να κολακέψει με κάθε τρόπο αρκεί αυτό να του αποφέρει κάποιο κέρδος. Ποιος λοιπόν θα ήταν σήμερα ο καραγκιόζης; Ποιος θα ήταν ο Έλληνας εκείνος του 21ου αιώνα που κοιτάζοντας τον εαυτό του στον καθρέφτη της ιστορίας θα έβλεπε το είδωλο του αρχετυπικού αυτού κομπιναδόρου του προηγούμενου αιώνα; Ένα ερώτημα για συγγραφείς κι όχι μόνο... Ο σκηνοθέτης του αναλογίου, Δημήτρης Παντελιάς, έστησε ένα λαϊκό θέαμα, αστείο, συγκινητικό, με ονειρική

Ο Δημιουργός Γιάννης Σολδάτος

ατμόσφαιρα αντλημένη από την αισθαντική παράδοση του μαγικού ρεαλισμού, εναρμονισμένο με τα υπέροχα μουσικά σχόλια, τραγούδια και γέφυρες, ένα μιούζικαλ που κρατιέται από την άγκυρα της ανάγνωσης του κειμένου χωρίς όμως να «προσγειώνεται» στο λόγο σαν τυπικό αναλόγιο. Αντιθέτως το νιώθουμε να ελίσσεται ανάμεσα στην ανάγνωση και την ερμηνεία, με κυρίαρχη τη δεύτερη και να απογειώνεται σε στιγμές έντασης ως θέα-

© Bookia - www.bookia.gr

μα-θέατρο. Θα μπορούσε λοιπόν εύκολα να μετασηματιστεί σε παράσταση αυτό το ατμοσφαιρικό αναλόγιο, το έντεχνα σκηνοθετημένο, που υποκριτικά απογειώνει ως κορυφαίος ενός χορού ρακένδυτων νεοελλήνων, ο Γεράσιμος Γεννατάς πλαισιωμένος από μια πλειάδα εξαιρετικών ηθοποιών. Ο έμπειρος θεατρίνος, με το διεισδυτικό του χιούμορ, το πικρό και σαρκαστικό βλέμμα, την ικανότητα να μαγνητίζει το κοινό του, καταφέρνει να μας δώσει την εικόνα ενός Καραγκιόζη διπολικού, γλυκόπικρου, μαγνητικού και ταυτόχρονα ηττημένου. Θα ξεχωρίσω επίσης από την πλειάδα των ηθοποιών που λειτούργησαν με συντονισμό και εξαιρετική χημεία σαν σύνολο, τον Ιωσήφ Ιωσηφίδη, βαθύ και εφευρετικό σε όποιο ρόλο κι αν έχει αναλάβει, τον

Αυγουστίνο Ρεμούνδο, άμεσο κι αυθεντικό και την εύθραυστη Ευγενία Αποστόλου, μια ηθοποιό γεμάτη αποχρώσεις και με πλούσια υποκριτική γκάμα. Ατμοσφαιρική η σκηνή στην οποία οι ηθοποιοί μετατρέπονται σε σκιές πίσω από μια «οθόνη» και συγκινητικό το φινάλε με την εικόνα του Άη Λαού κυρίαρχη να φωτίζει την υποσυνείδητη σχέση μας με τον αρχετυπικό κυρ Καραγκιόζη και τον κόσμο του, έναν ήρωα που σαν κι αυτόν «συλλογιέται» ο λαός μας, από αυτόν θα ήθελε να αποδεσμευτεί σαν νοστροπία και μοίρα και τούτον πάλι αναζητά ως υπόδειγμα σε καιρούς ένδειας όπως αυτός που τώρα διανύουμε. Μαρία Κυριάκη, Επί Σκηνής, 27.9.2017

© Bookia - www.bookia.gr

Οι ηθοποιοί επί σκηνής απαγγέλουν το έργο. Από αριστερά: Ευγενία Αποστόλου, Αυγουστίνος Ρεμούνδος, Γεράσιμος Γεννατάς, Ιωσήφ Ιωσηφίδης

Μικρές σημειώσεις βοηθητικές για τη ζωή των κλεφτών

στο κείμενο του Κλαύδιου Φωριέλ

σημειώνει ο Κ. Ψυχραιμίας

Οποιος θα διάβαζε Γιάννη Βλαχογιάννη αυτόν που εξέδωσε απομνημονεύματα αγωνιστών του 21 όπως του Μακρυγιάννη του Κασομούλη του Σπυρομήλιου και διέσωσε με τα διηγήματά του τις μελέτες του και τις διάφορες λογοτεχνικές και ιστοριοδικές αναφορές το πνεύμα και την πραγματικότητα του αγώνα θα θυμόταν μερικά σημεία ενδιαφέροντα:

Πρώτον Ο Βλαχογιάννης ανιστορεί γιατί ξαφνικά διαλύονταν τα σώματα στρατού που είχαν συγκεντρώσει οι οπλαρχηγοί του 21 παλαιοί κλέφτες και αρματολοί και αυτοί οι οποίοι διέσωζαν την παράδοση ζωής των βουνών. Τι συνέβαινε δηλαδή και οι στρατιώτες που ακολουθούσαν τους αποσπασματάρχες που τους έλεγαν με διάφορα ονόματα: εκατόνταρχος, χιλιάρχος, ταγματάρχης, στρατηγός και λοιπά. Αν και οι περισσότεροι ήταν απλοί μαγκατζήδες: αρχηγοί δηλαδή μιας ενωμοτίας. Οι στρατιώτες λοιπόν γεμάτοι όντες από ψείρες, ψύλλους, τσιμπούρια, ιδρώτες, χώματα, αίματα και άλλες ακαθαρσίες κυριολεκτικά έζεχναν ή επί το επισημονικότερον βρωμούσαν. Κατά Συνέπεια όταν πλησίαζαν μεγάλες θρησκευτικές γιορτές δηλαδή Πάσχα, Ευαγγελισμός, Χριστούγεννα συνήθως παρατούσαν τους

οπλαρχηγούς και έφευγαν για τα χωριά τους ώστε να μπορέσουν να πλύνουν οι γυναίκες του χωριού τα ρούχα τους, να ξεψειριαστούν και οι ίδιοι και να ηρεμήσουν.

Αν σκεφτούμε ότι το 1940-41 ο ελληνικός στρατός στην Πίνδο σε μία περιοχή δηλαδή αντιστοιχεί με τους χώρους όπου διεξάγονταν το 1821 οι μάχες παρουσίαζε σοβαρό πρόβλημα καθαριότητας, αν σκεφτούμε και με βάση τις φωτογραφίες που υπάρχουν ως σήμερα, τις πληροφορίες από συγγενείς φίλους, τις γραπτές μαρτυρίες αναμνήσεις Πολεμιστών για το κακό που γινόταν στην Πίνδο με τις ψείρες και τους ψύλλους που όταν δεν πολεμούσαν όλη τη μέρα οι στρατιώτες γδύνονταν και ξεψειριάζονταν. Αν σκεφτούμε ότι ο ελληνικός στρατός το 40-41 είχε κάποιες υποδομές Υγειονομικής μέριμνας το συμπέρασμα είναι ότι πολλαπλάσια και βαρύτερα θα είχαν προβλήματα οι αγωνιστές του 1821 σχετικά με τα όσα παραπάνω είπαμε. Πράγματι οι καπετάνιοι του 21 δύσκολα μπορούσαν να βρουν φαγητό και μπαρούτι για τα στρατεύματά τους που ήταν άτακτα και ανοργάνωτα. ας φανταστούμε λοιπόν πόση δυσκολία υπήρχε για την φαρμακευτική υγειονομική κάλυψη των Αγωνιστών. Το ίδιο ακριβώς πρόβλημα υπήρχε και πριν το εικοσιένα στη ζωή των κλεφταρματολών.

**Ο Οδυσσέας Ελύτης
στην Πίνδο το 1940-41**

Οι δυσκολίες όμως αυτές επειδή ήταν καθημερινές προφανώς είχαν κάνει τους προγόνους μας πιο έτοιμους και πιο συνηθισμένους στο να τις αντιμετωπίζουν.

Πράγματι και εδώ είναι το **δεύτερο** σημείο από τις ανιστορήσεις του Βλαχογιάννη που πρέπει να σταθούμε. Υπήρχε και πριν το 21 και μέχρι το μεσοπόλεμο στον εικοστό αιώνα μία πρακτική μέθοδος των παλιών αυτών ανθρώπων της προεπαναστατικής εποχής, της εποχής του Όθωνα και της εποχής του Γεωργίου του πρώτου μία μέθοδος αντιμετώπισης των ζυωφίων τα οποία όσο έμεναν επάνω στο σώμα του ανθρώπου μπορούσαν να διαλύσουν εκστρατείες, να αναβάλουν μάχες, να ματαιώσουν πολεμικές προσπάθειες. Αυτή η μέθοδος βασιζόταν στα υλικά και τις πρακτικές της εποχής εκείνης και σχετιζόταν με το προϊόν του λαδιού, το γράσσο. Πράγματι ήδη από τη βενετοκρατία υπήρχε μεγάλη συγκέντρωση λαδιού από τους Βενετούς από όλες τις κατακτημένες περιοχές της Ελλάδας. Δημιουργούσαν γράσσο από την κατεργασία και τα υπόλοιπα της επεξεργασίας της ελιάς το οποίο τους χρησίμευε για τις γαλέρες τους τη ναυτική τους αυτοκρατορία. Εδώ όμως έχουμε να κάνουμε με πολύ μικρότερα μεγέθη. Οι προπάτορές μας απλώς γρασάριζαν τις φουστανέλλες τους ώστε να μην μπορούν να ανέβουν προς τα μέσα, τα ενδότερα του ανθρώπινου σώματος τα φρικτά αυτά ζώφια τα

οποία μπορούσαν να κάνουν αποικίες εκατοντάδων ή και εκατοντάδων εκατοντάδων. Αυτό ακριβώς το σύστημα του γρασσαρίσματος εμπόδιζε εν μέρει τον πολλαπλασιασμό και την εγκατάσταση των ζυωφίων στους πολεμιστές. Βλέπουμε λοιπόν μία όψη της Μικρής Ιστορίας όπως θα έλεγαν και οι φίλοι μας οι Γάλλοι, μία αθέατη πλευρά σημαντική όμως του τρόπου με τον οποίον αγωνίζονταν οι κλέφτες και αρματωλοί. Βλέπουμε τις δυσκολίες όχι από τα τουφέκια, τα κανόνια, τα γιαταγάνια ή την πείνα, το κρύο και τις κακουχίες από τις ατελείωτες πεζοπορίες στα βουνά και τα λαγκάδια με χιόνια και ζέστες αλλά από κάτι μικρότερα εμπόδια: τα ζώφια που προαναφέραμε.

Μετά το Βλαχογιάννη ο Οδυσσέας Ελύτης νομπελίστας ποιητής μας, στο Άξιον Εστί το μεγάλο του αυτό αριστούργημα διασώζει ιδίως στα πεζά κείμενα του ποιήματος (τα λεγόμενα αναγνώσματα) το κλίμα των δυσκολιών που είχαν οι φαντάροι μας το 1940-41 πολεμώντας για το Όχι στην Πίνδο. Όποιος διαβάσει αυτά τα κείμενα στο Άξιον Εστί μαρτυρίες του Ελύτη που πολέμησε και τραυματίστηκε στην Πίνδο ως Έφεδρος Ανθυπολοχαγός, θα αντιληφθεί περίπου τι αντιμετώπισαν οι πρόγονοί μας το 21. Έτσι με ένα περιέργο τρόπο ο Οκτώβρης του 40 που τώρα τον γιορτάζουμε συνδέεται με το Μάρτιο του 1821!

Μια απάντηση της συντακτικής επιτροπής... ...στην επιστολή του προηγούμενου τεύχους

Αγαπητέ κ. Κουλάκο,

Εκ μέρους της συντακτικής επιτροπής σας ευχαριστούμε για την επιστολή σας, με την οποία εκφράζετε το ειλικρινές ενδιαφέρον σας για το Θέατρο Σκιών.

Επειδή στον πίνακα των παραληπτών του μηνύματος σας, αναφέρετε ότι απευθύνεσθε και στα δύο έντυπα του Σωματείου, με παράκληση να δημοσιευθεί, σας διευκρινίζουμε ότι το επίσημο έντυπο του Σωματείου είναι ένα και μοναδικό. Όσο για τον αποκαλούμενο «Αλογόκριτο» είναι μία ανεξάρτητη κίνηση, η οποία δεν εκφράζει το Π.Σ.Θ.Σ.

Χαρά μας είναι να επικοινωνούμε με όλους τους φίλους του Καραγκιόζη που εκφράζουν τους προβληματισμούς και την αγωνία τους για την εξέλιξη του Θεάτρου Σκιών. Γι' αυτό και στα γραφόμενά σας συνεισφέρουμε τα εξής: Είστε από τους τυχερούς, που γνωρίσατε τον Καραγκιόζη μέσα από τις βιντεοσκοπημένες και τηλεοπτικές παραστάσεις του, σε μια εποχή που ακόμη στα Φεστιβάλ και τα Θέατρα παιζόταν «πολύς Καραγκιόζης».

Τα πράγματα σήμερα έχουν αλλάξει, το επάγγελμα του Καραγκιοζοπαίχτη είναι «ανοικτό» και η αγορά ελεύθερη όσο ποτέ, επομένως ο καθένας μπορεί να παρουσιάσει «ανεμπόδιστα» τη δουλειά του. Τώρα, το κατά πόσο είναι κατάλληλος και ικανός να παίζει, όλοι -ειδικοί και μη- δικαιούνται και πρέπει να εκφράζουν τις αξιολογικές κρίσεις τους. Όμως, ο μοναδικός και υπέρτατος κριτής, που μπορεί να τον κρίνει και η κρίση του να είναι καταλυτική, είναι το Κοινό. Διότι οι θεατές και ακροατές βάζουν και τα όρια στους καλλιτέχνες, κι αν ο άλλος δεν αξίζει αποδοχής, θα τον αποβάλλει το ίδιο το Κοινό!

Εμείς το μόνο που μπορούμε να κάνουμε, στα πλαίσια της συναδελφικής αλληλεγγύης, είναι να συμβουλευόμαστε διαρκώς και να βοηθούμε οι παλαιότεροι τους νεότερους, με όση και όποια πείρα διαθέτουμε, για το καλύτερο δυνατό αποτέλεσμα.

Σχετικά με την άποψή σας, ότι η τέχνη μας έχει μετατραπεί σ' ένα άνοστο, άχρωμο και άοσμο παιδικό θέαμα, λάβετε υπ' όψη σας ότι υπάρχουν και σήμερα αξιόλογες παραστάσεις, αρκεί να τις αναζητήσει κανείς. Ας μη λησμονούμε, επιπλέον, πως υπάρχουν «βαθμίδες παραστάσεων», ώστε ένας έμπειρος καραγκιοζοπαίχτης να μπορεί να προσαρμόσει την κάθε παράσταση στα μέτρα του εκάστοτε Κοινού στο οποίο απευθύνεται. Κι αυτό γίνεται ευκολότερο, αφού τα παιδιά μας μπορεί να διασκεδάζουν ψηφιακά, όμως έχουν όλα, ή σχεδόν όλα, φιγούρες Καραγκιόζη και μπερντέ στο σπίτι τους και γνωρίζουν όλους τους τύπους του Καραγκιόζη, καθώς, και πολλές παραστάσεις.

Αν, τώρα, παρουσιαστεί και κάποια «ηχογραφημένη παράσταση» ως ζωντανή, αυτήν την απαράδεκτη τακτική δεν μπορεί να την ελέγξει κάποιος άλλος, παρά μόνον **η επαγγελματική**, αν υπάρχει, **συνείδηση** του καθενός παίκτη είτε ο υπεύθυνος οργανωτής της κάθε παράστασης.

Συμμεριζόμαστε τον προβληματισμό σας, βέβαια, για την καλλιτεχνική και συνδικαλιστική δράση του Σωματείου, για τούτο και συνεχώς ανταλλάσσουμε απόψεις για τα διάφορα ζητήματα, προσπαθώντας να τις συνθέσουμε σε κοινές αποφάσεις, ώστε να τεθούν άμεσα σε εφαρμογή. Οι δράσεις μας γνωστοποιούνται πάντα μέσω της μηνιαίας εφημερίδας του Σωματείου μας, που είναι ανοιχτή σε κάθε προβληματισμό και πρόταση, την οποία δεχόμαστε ευχάριστα, όντας ανοιχτοί στο διάλογο, αφού αυτό που μας ενώνει είναι η αγάπη προς **τον Καραγκιόζη μας**.

Με χαρά, λοιπόν, βλέπουμε ότι αποτέλεσμα της επικοινωνίας μας είναι και η αίτησή σας για να γίνετε μέλος του Π.Σ.Θ.Σ, πιστεύοντας ότι μπορείτε κι εσείς να συνεισφέρετε στη προσπάθειά μας αυτή.

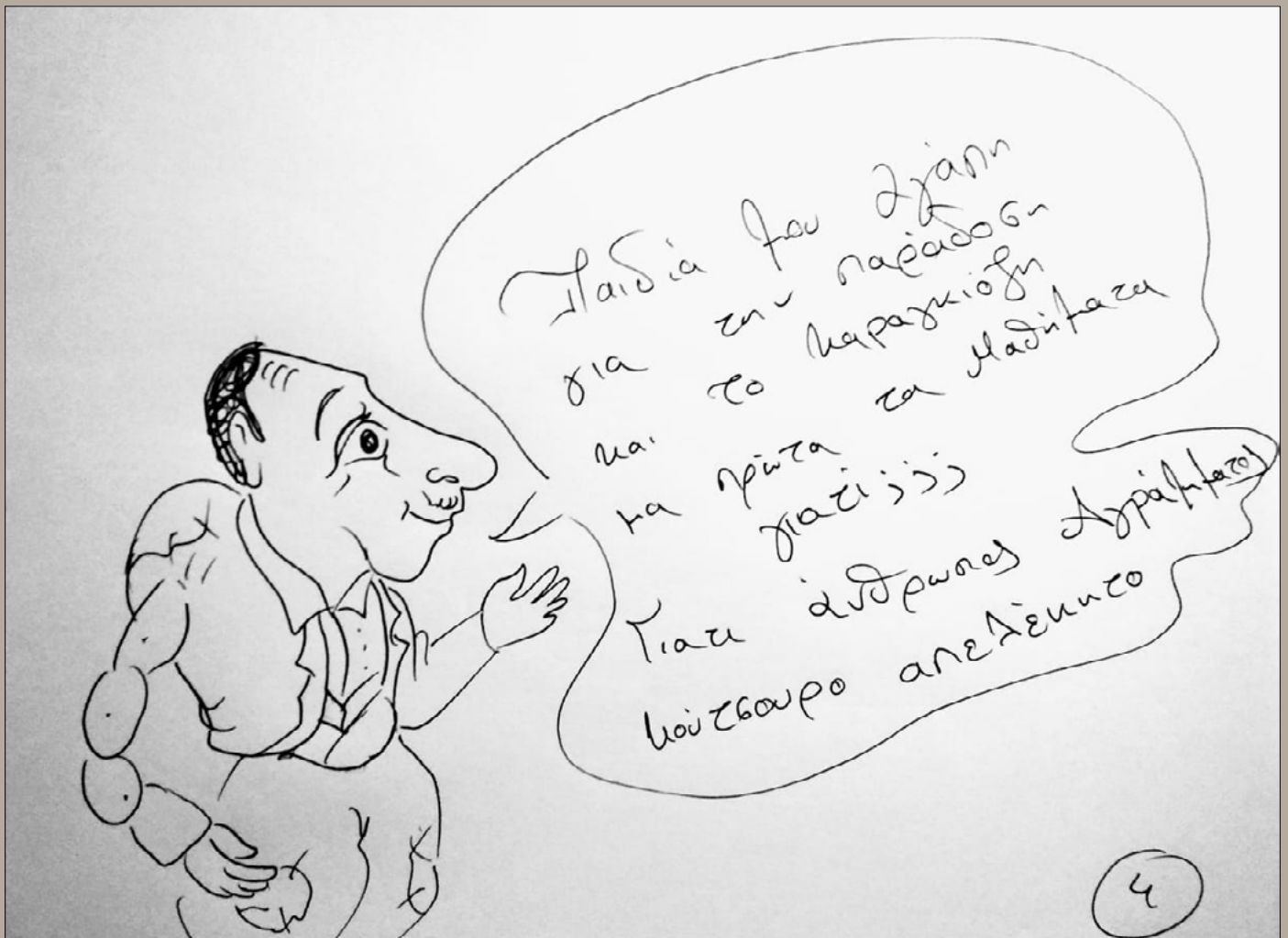
Με εκτίμηση,
Η Συντακτική επιτροπή

«Ο Ντούμπας έχει κέφια»

σκίτσα: Κωνσταντίνος Ντούμπας

«Ο Ντούμπας έχει κέφια»

Καραγκιόνης

Εκδίδεται από το Πανελλήνιο Σωματείο Θεάτρων Σκιών

Μάης 1991 - Τεύχος Νο 2

Τζωρτζ 6 * 106 77 Αθήνα

ΤΗΛ. 3620586

Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΗ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

* * * * *

(Ομιλία του Προέδρου μας εκ μέρους του Σωματείου, στην 8η Πανελλαδική Συνάντηση για τον Πολιτισμό, που οργάνωσε η ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΑ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΚΙΝΗΣΗ στις 9 και 10 Μάρτη 1991, στο Πολυτεχνείο).

***Αγαπητοί φίλοι και φίλες.**

Θεωρούμε απαραίτητο σαν Π.Σ.Θ.Σκιών, ν'αναφερθούμε φέτος, σ'ένα θέμα που όλοι το ζούμε, όλοι το αντιμετωπίζουμε, το αγγίζουμε και πιθανό διαστάζουμε να το "βάλουμε" σ'όλη του την έκταση.

Θυμάστε το ανέκδοτο με τον πολιτευτή που έταξε σχολεία, και όταν του απάντησαν πως δεν έχουνε παιδιά αυτός τότε τους είπε πως θα τους κάνει και παιδεία

Ζητάς να δεις κάποιον υπουργό, κάποιον υπεύθυνο. Όταν τον βρίσκεις του εκθέτεις το αίτημά σου, του το αφήνεις και γραπτό.

Ποτέ δεν άκουσ το "όχι". Παίρνεις μια αόριστη απάντηση που πιθανόν σε χαροποιεί. Σου δίνει ελπίδες ότι .. να! Το πρόβλημά σου έφτασε στη λύση του... και... περιμένεις. Περιμένεις, ώπου δύο πράγματα θα συμβούν: Η θ'αλλάξει ο Υπουργός ή ο υπεύθυνος, ή θ'αλλάξει η Διοίκηση του φορέα... και φτού κι απ'την αρχή...

Και σήμερα αγαπητοί μου, τί ήρθαμε να κάνουμε εδώ;

Ο καθένας ήρθε να πει τον πόνο του, και βρήκε παραπάνω.

Μια λέξη, θαρρώ, τα λέει όλα:
ΚΟΡΟΙΔΕΥΟΜΑΣΤΕ.

- Γιατί; θα σας πω.

Ο Υπουργός ή ο υπεύθυνος δεν θέλει να δυσαρεστήσει τον συνομιλητή του, με τα ωραία του, τα σωστά τα συγκεκριμένα του αιτήματα, που πράγματι τα βλέπει και λογικά και εφικτά. Αλλά η ... πίττα είναι μοιρασμένη. Κι αν δεν τη φάνε αυτοί που τον έκαναν Υπουργό, δεν θα ξαναγίνει Υπουργός

Επειτα ο "υπεύθυνος", έγινε υπεύθυνος, όχι γιατί είναι πραγματικά "υπεύθυνος" αλλά γιατί τον έκανε ο Υπουργός, ο Δήμαρχος, ο ... ο ... ο... Απ'την άλλη μεριά, ο φορέας, έχει ένα Διοικητικό Συμβούλιο, που ανέλαβε τη διοίκηση χάρη στην αγωνιστικότητά του. Επομένως οφείλει να αναφέρει στις συνελεύσεις του, ότι έκανε κάτι τι το θετικό, ότι δεν αγωνίστηκε "τοάμπα", ότι έδραζε τους πρώτους καρπούς ... ώστε να παραμείνει ο "Πρόεδρος", ο "Γενικός Γραμματέας", κλπ. Οτι, και καλά, χάρη στην αγωνιστικότητά του απόσπασε την υπόσχεση. Φυσικά υπάρχουν και εξαιρέσεις.

Κατά καιρούς, κατά κυβερνήσεις παρουσιάζεται και το άλλο τρομερό φαινόμενο. Ευκαιριακοί φορείς αποσπούν από υπουργεία εκατομμύρια δραχμές στο όνομα του "κολλητού", του φίλου, με αποτέλεσμα, αίτημα ενός χρόνου να προπορεύεται εκείνου δεκαετιών, στη δικαίωσή του. Κι όλ'αυτά, νομότυπα, καλυμένα μάλιστα και με την υπογραφή επιτροπών, υποεπιτροπών, επωνύμων ανθρώπων καθ'όλα έντιμων και ικανών.

Τί άλλο να λέγεται αυτό, παρά πολιτική εκμετάλλευση του Πολιτισμού;

Τί άλλο να λέγεται αυτό παρά κοροϊδία.

Και για να μη τα βάζουμε συνέχεια με τους πέρα από μας, θα σας θυμίσω ένα δικό μας παράδειγμα.

Στην ανάλογη 7η συνάντηση το 1989 και μετά το πέρας της παρέμβασής του Σωματείου μας, όπου είχαμε αναπτύξει την αναγκαιότητα της ίδρυσης Εθνικής Σκηνης Θεάτρου Σκιών, Μουσείου και Σχολής, είχαμε την προσφορά από εκπρόσωπο του Δήμου Ζωγράφου, του κυρίου Χατζηγιαννάκη για την παραχώρηση οικήματος στο Δήμο του για τη στέγαση μιας εκ των προαναφερόμενων λειτουργιών. (συνέχεια στη 4η σελ.)

Ο ΔΙΣΥΠΟΣΤΑΤΟΣ

Γεια και χαρά σου καλέ μου αναγνώστη. Είναι η πρώτη φορά μετά από δυο περίπου αιώνες που αποφάσισα να διατυπώσω τα παράπονά μου γραφτά. Μα να με συγχωρείς "εν τη ρήμει του γράφειν" - αυτό το 'κλεψα απ' τους λόγιους- δε σου ουστήθηκα:

Είμαι μια σκιά, που σε διασκεδάζα. Μια σκιά που αποκλείεται να μην έγινε παιχνιδάκι στα παιδικά σου χεράκια. Είμαι η σκιά του Καραγκιόζη Καραγκιοζόπουλου, όπως με βάπτισαν οι Καραγκιοζοπαίχτες, και είμαστε κοντολογής μια δισυπόστατη ύπαρξη.

Ζήσαμε αντάμα -σκιά και Καραγκιοζοπαίχτης- περιοδεύοντας χωριό το χωριό, πόλη την πόλη και ψυχαγωγήσαμε κόσμο και κοσμάκη. Ταξιδέψαμε ακόμα και στην Ευρώπη, την Αμερική, την Αυστραλία, φέρνοντας πολλές φορές και βραβεία στην πατρίδα μας.. Επιθυμία μας είναι να συνεχίσουμε το δημιουργικό μας οδοιπορικό, αλλά χρειαζόμαστε και μερικές βιταμίνες τύπου Υπουργείου Πολιτισμού, που δυστυχώς μας τις αρνούνται.

Ηταν φυσικό, μετά την εισβολή ξένων προτύπων ζωής να υποστούμε, σαν λαός, μια τρομερή διάβρωση, ιδιαίτερα στην πολιτιστική μας κληρονομιά, τα τελευταία τριάντα χρόνια. Τούτη η διάβρωση είχε συνέπεια, ορισμένες από τις λαϊκές τέχνες να πεθάνουν, ενώ όσες ζήσανε βρίσκονται σε κλινική κατάσταση. Εχω την πεποίθηση ότι η περίοδος της παρακμής των πολιτιστικών μας παραδόσεων θα περάσει και πρέπει να είμαστε έτοιμοι για μια νέα προσπάθεια για να κερδίσουμε το χαμένο χρόνο. Για να πετύχει αυτή η προσπάθεια είναι απαραίτητο να αναστήσουμε τις μισοπεθαμένες μας λαϊκές τέχνες και παραδόσεις.

Ετσι μισοπεθαμένη είμαι και γω, καλέ

μου αναγνώστη. Μα θα μου πεις πεθαίνουν οι σκιές; -Οι σκιές δεν πεθαίνουν, πεθαίνει όμως ο Καραγκιοζοπαίχτης. Κι αφού είμαστε ένα και το αυτό, πεθαίνοντας εκείνος, πεθαίνω κι'εγώ, και άντε μετά να μας βρεις. Γι'αυτό σε παρακαλώ καλέ μου αναγνώστη, εσύ που έχεις πάρε-δώσε με τους αρμόδιους, που κρατάνε τη λαγουδέρα των πολιτιστικών πραγμάτων, σύρε και πές τους ότι είμαι μισοπεθαμένος. Ας κρατήσουν τις υποσχέσεις που μου δίνουν πάνω από εκατό χρόνια, ότι πρέπει να ζήσω.

Αν πραγματικά το πιστεύουν, να μου ΧΟΡΗΓΗΣΟΥΝ ΤΩΡΑ αμέσως το χώρο που θα κάνω την παράγκα μου, δηλαδή την "Εθνική Σκηνή Θεάτρου Σκιών", να μπω μέσα να σωθώ.

Αν δε γίνει τώρα, κλάψτε με. Αυτό είναι το τελευταίο παράπονο πούχα να σου πω και εύχομαι να μην είναι το κύκνειο άσμα μου.

Καλή μου σκιά, θα πάω και θα μεταφέρω το παράπονό σου, τον πόνο σου, το αίτημά σου. Πολύ φοβάμαι όμως, ότι δε θα μ'ακούσουν, γιατί ο ήχος της τζαζ, μας έχει δημιουργήσει ακουστικά προβλήματα, τα τελευταία χρόνια.

ΒΑΓΓΟΣ ΚΟΡΦΙΑΤΗΣ

Καυμένη Ψυροκόστεινα
το γέλιο σου έχεις χάσει
και είσαι τόσο όμορφη
μα η μπόρα θα περάσει

*

Το γέλιο μάνα πούχασες
εγώ θα σου το δώσω
στον Καραγκιόζη το μπερντέ
το κέφι σου να σώσω

*

Γέλα μανούλα μου γλυκιά
να νιώσει η καρδιά σου
στο λέει ο Καραγκιόζης σου
και τ'άλλα τα παιδιά σου

ΝΙΚΟΣ ΛΕΚΚΑΣ

Από τα λαμπιόνια του μπερντέ στους προβολείς του σινεμά και της T.V.

Για περισσότερο από μισό αιώνα στάθηκε ο Καραγκιόζης ο αδιαφιλονίκητος βασιλιάς του θεάματος. Με μια κασέλα στον ώμο, όργωναν κυριολεκτικά οι Καραγκιοζοπαίχτες τις γειτονιές και τα χωριά, σ'ένα οδοιπορικό μιας ολόκληρης ζωής, υψώνοντας τη λαϊκή μας παράδοση. Πήραν τους πόθους και τα μεράκια του λαού μας και τα'καναν γέλιο, τα'καναν δάκρυ, τα'καναν τέχνη.

Από την δεκαετία του '20 οι προδιαγραφές αυτές του Καραγκιόζη ολοένα θα στενεύουν, όταν θα ξεκινήσει ο ανταγωνισμός με τον κινηματογράφο κι αποκορύφωμα την περίοδο του μεσοπολέμου. Στην δεκαετία του '50 όλα πια έχουν κριθεί. Οι προβολές έχουν εκλαϊκευτεί κι η ντόπια κινηματογραφική παραγωγή έχει οργανωθεί, χάρη το Χόλλυγουντ που μπαίνει "στα γερά" στην εγχώρια πιάτσα. Ο Καραγκιόζης θ'αντιδράσει σπασμωδικά. Βλέπουν το φως του μπερντέ έργα σαν "Ο Καραγκιόζης κι ο Σαρλώ", Ο Καρ. κι ο Ταρζάν", "Μπεν Χουρ", "Η συμμορία του Άσσο Καρρο", "Ο Γκρέκο Ταρζάν" και δεν σμαζεύεται. Θα χρειαστούν δυο δεκαετίες για να πάρει ο Καραγκιόζης την εκδίκασή του. Ο κινηματογράφος αφού εκμεταλεύτεί το κμειδύλλιο και τη φουστάνελλα γενικότερα, σε μια έξαρση λαϊκισμού, θα ποντάει και στις μνήμες του Καραγκιόζη.

- Το 1959 σε παραγωγή "Περγαντής & Σια" γυρίζεται "Ο Καραγκιόζης". Σκηνοθεσία Ερ.Θαλασσινός, πρωταγωνιστής ο Θ.Κωτόπουλος.

- Το 1960 "Τσακιτζής ο προστάτης των φτωχών", "Τζαλ φίλμ" σε σκηνοθεσία Κώστα Ανδρίτσου. Σενάριο Ν.Φώσκολος, στο ρόλο του Καραγκιόζη ο Νάσος Κεδράκας.

- Το 1966 από την "ΚΛΑΚ ΦΙΛΜ" σε σκηνοθεσία Γ.Παπακώστα έχουμε το "Πονηρός Πράκτωρ Καραγκιόζης" σε σενάριο Θ.Τέμπου. Στο ρόλο του Καραγκιόζη ο Γ.Δάνης, Μπαρμπα-Γιώργος ο Β.Αυλωνίτης.

- Συμμετοχή του Δανού Ολε Βαλ Ολσεν στο Φεστιβάλ Κινηματογράφου Θεσ/νίκης με δυο ταινίες μικρού μήκους. Η πρώτη για την τέχνη του Ευγένιου Σπαθάρη, η δεύτερη μια κινηματογραφημένη παράσταση του Ε.Σπαθάρη με τίτλο "Ο Καραγκιόζης, ο Χίτλερ, ο Μουσολίνι κι ο Διάβολος στην κόλαση".

- 1980, πάλι Φεστιβάλ Θεσ/νίκης και βραβεύεται η μικρού μήκους ταινία "Μαγικές Σκιές" σε σκηνοθεσία Σωτήρη Σπαθάρη γιού του Ευγένιου.

- 1975, Φεστιβάλ Θεσ/νίκης κι η Λένα Βουδούρη παρουσιάζει το μεγάλου μήκους ντοκυμαντέρ "Ο Καραγκιόζης".

- 1968, οι Π.Γιαννόπουλος και Κ.Διατσίντος παρουσιάζουν τον "Καραγκιόζη και το Δράκο". Ατεχνο αγγλόφωνο καρτούν που φιλοδοξούσε να κατακτήσει την Αμερικάνικη αγορά.

- 1977, "Η τέχνη που δεν ήξερε κανείς", προσπάθεια του Μανώλη Ζάχου να κάνει καρτούν, σπρηγμένος στην αισθητική παράδοση του θεάτρου Σκιών.

Ακόμα ο Καραγκιόζης, έγινε διαφήμιση, ενώ η παρουσία κι αναφορά του φολκλορίστικα κοσμεί πολλά έργα του σινεμά (Λισιστράτη κ.α.).

Δεν μπορεί να περάσει ξόφαιλα η "αβασάνιστη" άποψη του Β.Ρώτα γι'έναν Καραγκιόζη του σήμερα μέσα από το καρτούν.

Στην T.V. πέρα από μια συνεχή παρουσία του Καραγκιόζη διάφορων καλλιτεχνών και την επιτυχία της τηλεοπτικής παραγωγής "Τα Κολλητήρια" και τις αλλεπάλληλες επανλήψεις τους, μας εντυπωσίασαν τα:

- "ΟΙ ΣΚΙΕΣ" Ντοκυμαντέρ έξη ημίωρα επεισόδια από την ΕΡΤ-1 (πρώτο επεισόδιο 7-5/90)

- "Καραγκιόζης κι ομαδική δημιουργία": Ωριαία παραγωγή, μ'ομιλητή και ξεναγό το Γιάννη Κιουρτσάκη, από το "ΠΑΡΑΣΚΗΝΙΟ" στην ΕΡΤ.

- "Καραγκιόζης και Καρναβάλι". ΕΡΤ, ΠΑΡΑΣΚΗΝΙΟ και Γ.Κιουρτσάκης, διάρκεια μια ώρα.

Ήταν ένα μικρό οδοιπορικό, αναζητώντας τα χνάρια του ξυπόλυτου του ήρωα μας, στην οπτική γωνία της κινηματογραφικής και τηλεοπτικής κάμερας.

Ήταν μια κάποια σχέση, από τις τάσεις που τα θέματα αυτά εμφάνισαν στην κοινή τους πορεία στον ελληνικό χώρο.

Ήταν μια ρεβάνς του ντόπιου θεάτρου σκιών κι όχι μόνο.

Γιάννης Χατζής
Θεσσαλονίκη

ΤΑ ΝΕΑ ΤΟΥ ΚΑΡΑΓΚΙΟΖΗ

* Μετά από τις αρχαιρεσίες της 11/11/90 το Δ.Σ. του Σωματείου συγκροτήθηκε ως εξής:

Πρόεδρος Καπετανίδης Παναγιώτης
Αντιπρόεδρος Τάγκalos Σωτήρης
Γ.Γραμματέας Κωστιδάκης Τάκης
Ταμίας Καράμπαλης Θεμιστοκλής
Μέλος Αθανασίου Αργύρης

* * * * *

* Μετά από ενέργειες του Δ.Σ. πήραμε σαν οικονομική ενίσχυση από το Υπουργείο Πολιτισμού (Τμήμα Θεάτρου) το ποσό του 1.000.000 δραχ.

(συνέχεια από την 1η σελίδα)

Και νά, χειροκροτήματα και ευμενή σχόλια για την προσφορά και παρέμβαση του κυρίου Κολοβού εκ μέρους του Σ.Ε.Η. ο οποίος συνηγόρησε για τον ίδιο χώρο σαν συνιδιοκτήτης του προαναφερόμενου χώρου, και πάλι χειροκροτήματα.....

Ε, σας πληροφορώ ότι μετά τα μεγάλα λόγια, μετά τα μεγάλης διάρκειας χειροκροτήματα, ακολούθησε πλήρης σιωπή.

Να λοιπόν, ένας άλλος, ένας ηθικός αγώνας που πρέπει να κάνουμε παράλληλα με την Πολιτιστική μας παρέμβαση. Ο αγώνας ενάντι στον παραγοντισμό, το ψέμα και την πολιτική εκμετάλλευση του Πολιτισμού.

Και σ'όσα μεγάλα λόγια κι αν μας λένε να κρατάμε μικρό καλάθι, όπως σοφά λέει ο λαός.

Να αντιστεκόμαστε στην πολιτιστική κοροϊδία, την πολιτική της εκμετάλλευση την αναξιοκρατία, την χειρότερη κι απ'το ΕΙΤΖ και τα δεινά της. Αυτό πρέπει να είναι το πρώτο άρθρο του ΚΩΔΙΚΑ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ ΔΕΟΝΤΟΛΟΓΙΑΣ.

Το δεύτερο άρθρο αυτού του Κώδικα πρέπει να είναι η πολιτιστική προτεραιότητα. Στα όποια ατομικά μας προβλήματα (πολιτιστικά πάντα) θα πρέπει να προτάσσεται το αίτημα εκείνο που η κάθε μέρα που περνάει σημαίνει ΘΑΝΑΤΟΣ.

* Επιτέλους ΜΕΤΑΚΟΜΙΣΑΜΕ

Μετά από απαίτηση όλων μας για ανθρώπινα γραφεία νοικιάσαμε και μετακομίσαμε στην Τζώρτζ 6 / Πλ.Κάνιγγος Τ.Κ.106 77, στον 4ο όροφο.

Αν και μπήκανε καινούργια τραπέζια και καρέκλες μένει αρκετός χώρος για να τον γεμίσουμε με την παρουσία μας.

Το νέο τηλέφωνο είναι 3620586

* * *

* Ο μικρότερος Καραγκιοζοπαίχτης μας ο Γιάννης Νταγιάκος, στρατεύτηκε.

Του ευχόμαστε όλοι... υπομονή και το γρηγορότερο δυνατόν κοντά μας.

Και ίσως εδώ θεωρηθεί ότι αγιάζουμε τα γένια μας, σαν Πανελλήνιο Σωματείο Θεάτρου Σκιών αλλά θα το τολμήσω: Το αίτημά μας, η ίδρυση Εθνικής Σκηνής Θεάτρου Σκιών, Μουσείου και Σχολής, σήμερα είναι το πιο επίκαιρο. Είναι αυτό που πρέπει να προτάξουν όλοι οι φορείς και ιδιαίτερα οι διοργανωτές.

Έχει να κάνει με τη λαϊκή Παράδοση, με ότι καλύτερο δημιούργησε ο νεοέλληνας στον πολιτισμό, μετά την απελευθέρωση από τον τουρκικό ζυγό. Που έχει σχέση και με την εθνική πολιτιστική μας υπόσταση, μιας και η γειτόνισσά μας Τουρκία διεκδικεί την πατρότητά του, πλαισιωμένη μάλιστα και από άλλους, μεταξύ των οποίων δυστυχώς και Ελλήνων, πρακτόρων του Τούρκικου σιβινισμού.

Σήμερα δεν αρκεί η συμπάθεια, η ατομική γνώμη του στυλ "πρέπει να ζήσει ο Καραγκιόζης μας". Πολύ δε περισσότερο δεν χωράει η πολιτική εκμετάλλευση του είδους "θέλω αλλά δεν δύναμαι".

Κι όλ'αυτά, για να λεγόμαστε ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΙ ΦΟΡΕΙΣ. Να λεγόμαστε ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΑ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΚΙΝΗΣΗ.

Αθήνα 9 Μάρτη 1991

* * * *

*Μηνιαία
ηλεκτρονική έκδοση
του Πανελλήνιου Σωματείου
Θεάτρου Σκιών*

okaragkiozismas@gmail.com

